

İki Dünya Arasında: İşitme Engelli Ebeveynlerin İşiten Çocuklarının (CODA'ların) Kimlik Gelişimleri*

Furkan ERDOĞDU**

Ela ARI***

Firdevs Melis CİN****

Öz

Bu makalede, CODA (Children of Deaf Adults) olarak tanımlanan işitme engelli ebeveynlerin işiten çocuklarının aile ve iletişim deneyimleri neticesinde edindikleri CODA Kimliğinin gelişiminin incelenmesi ve analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla 4 kadın ve 7 erkek CODA ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde elde edilen bulgular; “CODA Kimliği” teması ile CODA Kimliği gelişimini şekillendiren deneyimlerini içeren “Sosyal Farklılaşma ve Çift Kültürlülük”, “İşaret Dili” ve “Ebeveyn Sorumluluğu ve

* Bu çalışma Furkan Erdoğan'ın Dr. Öğr. Üys. Ela Arı ve Dr. Öğr. Üys. Firdevs Melis CİN'in danışmanlığında İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yazmış olduğu “İki Dünya Arasında: İşitme Engelli Ebeveynlerin İşiten Çocuklarının (CODA'ların) Aile ve İletişim Deneyimleri” adlı yüksek lisans tezi ve bulgularından yola çıkılarak hazırlanmıştır.

** Arş. Gör., Psikoloji Bölümü, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kırklareli Üniversitesi.

E-mail: furkan.erdogdu@klu.edu.tr

*** Dr. Öğr. Üys., Psikoloji Bölümü, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi.

E-mail: eari@ticaret.edu.tr

**** Dr. Öğr. Üys., Department of Educational Research, Lecturer in Education and Social Justice Lancaster University. **E-mail:** m.cin@lancaster.ac.uk

Makale Gönderim Tarihi: 18.12.2017 - **Makale Kabul Tarihi:** 19.02.2018

Rol Değişimi” alt kategorileri altında toplanmıştır. Araştırma sonucunda CODA’ların aile ve iletişim deneyimleri neticesinde CODA Kimliği gelişiminde üç örüntüyü takip ettikleri görülmüştür: Kendini iki kültür arasında konumlandırma ve bu duruma bağlı kimlik gelişimi; işitme engelli kültürüne ait hissetme ve işitme engelli kimliği ile özdeşim kurma ve bir sosyal kimlik ve grup kimliği olarak CODA Kimliğini tanımlama ve kabullenme.

Anahtar Kelimeler: CODA, Aile, İşitme engellik, İşitme engelli kültürü ve toplumu, Kimlik, Çift kültürlülük ve çift dillilik.

Giriş

“*Children of Deaf Adults*” İngilizce deyiminin kısaltması olan CODA terimi bir veya birden fazla işitme engelli yetişkin tarafından yetiştirilen çocukları tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu tanım dahilinde CODA olarak ifade edilen kişilerin işitme engeli bulunmamaktadır; ancak CODA tabiri yalnızca ebeveynleri işitme engelli olan kişiler için değil, işitme engelli herhangi bir birey tarafından yetiştirilen kişileri nitelemektedir (“CODA FAQs”, t.y.).

Farklı araştırmalar tarafından ortaya konan istatistikler göstermektedir ki işitme engelliler büyük oranda işiten ebeveynlere ve %90 oranında da işiten çocuklara sahip olmaktadır (Levinger ve Orlev, 2008; Mitchell ve Karchmer 2004). İşitme engelli ebeveynlerin bu durumu Levinger ve Orlev (2008) tarafından ses denizinin ortasındaki sessizlik adası olarak tanımlanmaktadır. İşitme engelli ebeveynlerin de dahil olduğu, diğer engellilik gruplarından farklı olarak kendi dil ve kültürel özellikleri olan işitme engelli toplumu; ileri derece işitme kaybı yaşayan bireylerden işitme engelli ebeveynlerin işiten çocuklarına kadar geniş bir kitleyi içermektedir. Ancak burada belirleyici olan bireylerin işitme durumlarından daha çok işaret dili kullanımı ve eğilimleri ile, işitme engelli topluma dair aidiyetleri, kararları, inanışları, davranış ve tutumları olmaktadır (Singleton ve Tittle, 2000). Dolayısıyla işitme engelli ebeveynleri olan CODA’lar farklı dil ve kültürel özelliklere sahip olan işitme engelli dünyası ve toplumu ile sesin hakimiyetindeki işiten dünya ve kültür arasında kalan bireyler olmaktadır. CODA’ların iki kültür ve dünya arasında kalma durumunun aile tipolojileri ile kültürel aidiyet ve kimlik edinimlerinin farklılaşmasına neden olduğu ve aile bireyleri arasındaki ilişkilerin şekillenmesinde önemli bir rol oynadığı varsayımı bu araştırmanın çerçevesini oluşturmaktadır.

Aile tipolojilerinde karşılaşılan farklılıklara bakıldığında ise ailedeki işitme

engelli bireylerin işaret dili kullanımları ve kültürel tercihleri de aile tipleri üzerinden bu ailelerde büyüyen ya da bulunan bireylerin tanımlanmasında ve kimlik özdeşimlerinde belirleyici olmaktadır. Her iki ebeveyni işitme engelli olup aile içi iletişimlerde işaret dili kullanan aileler olmakla birlikte, bir ebeveynin işitme engelli olduğu diğer ebeveynin olmadığı ama her ikisinin de işaret dili bildiği aileler de olabilmektedir. Bunların dışında her iki ebeveynin işitme engelli olduğu ancak sözel dil becerilerine sahip olup işaret dili kullanmadığı ve işitme engelli kültürünün içerisinde kendini konumlandırmadığı aileler de olabilmektedir (Children of Deaf Adults [CODA] International, 2005). Tüm bu farklılıklara rağmen CODA'ların bulunduğu ailelerde en sık karşılaşılan aile tipi olarak her iki ebeveynin işitme engelli olup işaret dili kullandığı ve çocukların da işaret dili ile yetişmesinin beklendiği veya yetiştiği ailelerden söz edilebilir (Preston, 1994). Bu noktada aile içi işaret dili kullanımı ve eğilimleri ile CODA'lardan işaret dili kullanımına yönelik ebeveyn beklentisinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde işitme engelliler ve CODA'lar özelinde yapılan bilimsel çalışmalara bakıldığında ise; 2012 yılına kadar “engelli olma durumları ve engelli bireyleri” kapsayan konularda yapılan engellilik çalışmalarının Hacettepe Üniversitesi Engelliler Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından derlendiği ve engellilik konusunun akademik çalışmalarda ne kadar konu edildiği hususunda ilk etapta önemli veriler sunan derlemede işitme engellilerin çocuklarının hiç bir çalışmaya konu olmadığı görülmektedir (“Türkiye’de 2012 Yılına Kadar Yapılmış Engellilik Çalışmaları”, t.y.). 2012 yılı ve sonrasında yapılan çalışmalarda ise yalnızca 18 Aralık 2013 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi’nde gerçekleştirilen “İşitme Engellilik ve Sessiz Dil” isimli panelde Nezihe Seyhan’ın “İşitme Engelli Anne Babanın Çocuğu Olmak” isimli bir sunum yaptığı bilgisi ile 2016 yılında Koç Üniversitesi yayınlarından çıkan, ülkemizde yakın dönemde işitme engelliler ve işaret diline dair yapılan çalışmaların önemli bir kısmını içeren “Ellerle Konuşmak: Türk İşaret Dili Araştırmaları” isimli bir derleme kitap çalışması dahilinde yer alan bir makalenin CODA'ları konu edildiği görülmüştür (Arık, 2016). Tüm bu literatür taraması neticesinde Türkiye’de CODA’lığın akademik çalışmalarda yer almaya başladığı görülmek ile birlikte Seven ve Göl-Güven (2016) tarafından yazılan “Bir Dil İki Dünya: Sağır Anne Babanın İşiten Çocuğu Olmak” başlıklı bir makale dışında doğrudan CODA'ları konu edinen herhangi bir çalışmanın yer almaması, işitme engelli toplumu ve işiten toplum arasında köprü vazifesi gören CODA'ların özellikleri, kimlik özdeşimleri, işitme engelli toplumu ve özellikleri ile CODA'lar ve ebeveynleri arasın-

daki ilişkilerin incelenmesi ve anlamlandırılması açısından bu çalışmanın ve yapılacak yeni çalışmaların gerekliliğine işaret etmektedir.

Bu çalışma CODA'ların aile içi deneyimleri, aile içinde ve toplumda iletişim temelli üstlendikleri roller, toplumsal ve kültürel aidiyetleri ve bu aidiyetler üzerinden inşa ettikleri kimlikleri derinlemesine incelenmeyi amaçlamaktadır. Bu araştırmanın Türkiye'de işitme engelli toplumuyla CODA'ların ve ailelerinin görünürlüğünü arttırmasına, kamuoyunda bu konuda bir farkındalık oluşmasına ve sorunların ortaya konularak çözümlere katkı sunması ile yapılacak yeni çalışmalara yol gösterici olması hedeflenmektedir.

İşitme Engellilik ve CODA

İşitme Engelli Kimliği ve Kültürü

Schowe (1979) işitme engellilerin, işitme engelli kimliğine dair uyum yaklaşımlarında üç örüntüyü izlediklerini, ilk örüntüde işitme engellilerin yalnızca kendi aralarında iletişim kurduğu ve işiten bireylerle ilişki kurmadıklarını; ikinci örüntüde yalnızca işiten dünyada var oldukları ve engellilik durumlarını reddettiklerini; üçüncü örüntüde ise bu iki kültür arasındaki geçişkenliğin kabullenildiği ve bunun üzerinden bir kimlik inşasının gerçekleştiğini ifade etmektedir. Breda Carty (1994) ise Avustralya'daki işitme engelli kimliği gelişimine yönelik çalışmasında işitme engelli kimliğinin gelişim aşamalarını belirler: (1) Kafa karışıklığı, (2) Sinirlenme/suçlama, (3) Araştırma, (4) Tanımlama/reddetme, (5) Kararsızlık, (6) Kabullenme (ya da kabullenmeme). İşitme engelliler, çoğunlukla işiten aileler içerisinde yetiştiklerinden dolayı ilk yüzleşmeleri ve kendilerini konumlandırma ihtiyaçları üzerinden böylesi bir kimlik gelişim sürecini izlemektedir.

İşitme engelli kimliği ve kimlik gelişimine yönelik tartışmalarda iki farklı yaklaşım öne çıkmaktadır, bu yaklaşımlar; işitme engelliliği bir biyolojik “engellilik” durumu olarak ele alan yaklaşım (Weinberg ve Sterrit, 1986) ile “ırksal” bir durum olarak ele alan yaklaşım (Glickman, 1996) olarak ifade edilebilir. Weinberg ve Sterrit'in (1986) engellilik durumunu merkeze alarak geliştirdiği İşitme Engelli Kimliği Ölçeği (Deaf Identity Scale) işitme engelli bireylerin kendilerini işitme engelli, işiten ve çift-taraflı (dual) olarak farklı biçimde ifade etme durumlarını ölçmektedir. Bu çalışmanın sonucunda, araştırmaya katılan işitme engellilerin %54'ünün kendini çift-taraflı olarak tanımladığı, %18'inin

ise kendilerini “işiten” olarak tanımladığı görülmektedir. Buradan da görüldüğü üzere işitme engellilerin kendilerini engelli olarak tanımlayıp tanımlamadıkları durumu önemli bir tartışma olarak karışımıza çıkmaktadır. İşitme engelliği kültürel bir durum olarak merkeze alan İşitme Engelli Kimliği Modeli’nde ise bir kimlik sınıflandırması yapılmaktadır; (i) Çift kültürlü, (ii) İçer kapalı/yeni tecrübeler kapalı olma (immersed), (iii) Kültürel olarak işiten, (iv) Kültürel olarak marjinal (Glickman, 1996). Bu sınıflandırmalar temelde işitme engelli bireylerin yaşam tecrübeleri içerisinde işitme engelli ve işiten dünyaları içerisinde ve arasında kendilerini nasıl pozisyonlandıkları üzerinden bir anlamlandırma çabası olarak görünmektedir.

Burada da görüldüğü üzere işitme engelliler için tekil bir kimlik söz konusu olmamakta, kişilerin kendileri gibi işitme engelli bireylerle sosyalleşme olanaklarının var olup olmaması, kişinin karakter özellikleri, gündelik hayatta eğitim, çalışma gibi olanaklar dolayısıyla toplumsal hayata katılımlarının niteliği kişilerin bu kimlikleri edinmelerinde belirleyici olmaktadır (Sheetz, 2004). Çalışmalarda öne sürülen çift kültürlü olma kimlik gelişim süreçlerinde etkin olan, işitme engelli bireyler için işiten dünya ve işitmeyen dünya olarak iki kültürün içerisinde de var olma durumu olarak ifade edilirken, çift kültürlü olmama durumu, örneğin kültürel olarak işiten bir birey gibi yetiştirilen/bu şekilde sosyalleşen işitme engellilerin varlığı, ya da engellerinden ötürü kendilerini ifade edememe, ayrımcılığa uğrama gibi deneyimlerden kaynaklı olarak kişilerin kendilerini işitme engelliliğe “hapsettiği” ya da benzer şekilde “hapsedildiği” durumları dolayısıyla da kimlikleri de mümkün kılmaktadır (Sheetz, 2004, s. 20-21).

İşitme engelli kimliği gelişimine yönelik bir diğer yaklaşımsa sosyal kimlik kuramını merkeze alan, işitme engelli kimliğini grup içi süreçler ve gruplar arası davranış perspektifinde değerlendiren yaklaşımdır. Yael Bat-Chava’nın (2000) 267 katılımcıyla gerçekleştirdiği çalışmada katılımcılara dil kullanımları, işitme engelli bireylere yönelik tutumları ve işitme engelli bireylerle etkileşim oranlarına yönelik sorular barındıran bir anket uygulamıştır, analiz sonucunda katılımcıların üçte birinin kendilerini kültürel olarak işitme engelli olarak tanımladığı, diğer üçte birinin ise kendilerini çift kültürlü olarak tanımladığı ifade edilmektedir. Bunun dışında kalan dörtte birlik kısım ise kendilerini işiten kültürene ait hissettikleri, bu durumun da en önemli belirleyicisinin toplumun işitme engellilere yönelik algı ve tutumlarının olduğu belirtilmektedir (Akt., Leigh, 2009, s. 32-34).

İşitme engelli kimliği ve kültürüne dair yapılan çalışmalarda, işitme engelli

kültürünü merkeze alan yaklaşımlar, kültürlenme kavramına yönelik tartışmaları beraberinde getirmiştir. TÜİK'in 2011 yılında yaptığı Nüfus ve Konut Araştırması istatistiklerine göre işitme cihazı ve implant kullananlar dahil işitme engellilerin oranı Türkiye nüfusunun %1,1'ini oluşturmaktadır. Bu durum, işitme engellileri Türkiye toplumunda toplumsal bir "azınlık" olarak ele alabilmemize olanak sağlamaktadır. Türkiye'de bu alanda gerçekleştirilen çalışmalar oldukça sınırlı iken, işitme engellilerin kültürlenmesi (deaf acculturation) yurtdışında birçok çalışmada konu edilmiştir (Fischer ve McWhirter, 2001; Hintermair, 2007; Gerich ve Fellingner, 2011; Schmitt ve Leigh, 2015). Kültürlenme kavramı, farklı kültürlere sahip toplulukların sürekli olarak doğrudan temas halinde bulunması ve bu temasın neticesi olarak gruplardan birinin ya da her iki grubun orijinal kültür kalıplarındaki değişiklikler ile sonuçlanan olgular şeklinde tanımlanmaktadır. Ancak bu tanım yıllar içerisinde iki grubun da etkilendiği durumlar için değil, baskın bir kültüre dahil olan kültürler içerisindeki değişiklikleri ifade etmek için kullanılmıştır (Cabassa, 2003). Kültürlenme kavramı ve tartışmalarından yola çıkarak, işitme engellilerin kültürlenme seviyesini belirlemek için İşitme Engelli Kimliği Ölçeğinin eksiklerinden ve Çok Boyutlu Kültürlenme Ölçeğinden hareketle 2010 yılında "İşitme Engelli Kültürlenme Ölçeği" geliştirilmiştir. 58 maddeden oluşan bu ölçek, 3070 kişiye, internet ortamında uygulanmış, kültürel olarak kişilerin kendilerini işitme engelli ya da işiten kültürü içerisinde konumlandıklarına yönelik veriler elde edilmiştir. Çalışmanın sonuçları, işitme engelli kültürünün ve dolayısıyla da kimliğinin çeşitliliğine yönelik var olan çalışmaların bulguları ve kategorizasyonlarını desteklemiştir. Ölçek işitme engelli kültüründe zaman içerisinde gerçekleşen veya gerçekleşebilecek değişikliklerin ve sonuçlarının takip edilmesinde önemli bir araç olarak görülmektedir (Maxwell-McCaw ve Zea, 2010).

İşitme engelli toplumunun en belirgin özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkan işaret dili ile ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı ve Türk Dil Kurumunun yaptığı çalışmalar neticesinde 2006 yılında ortaya çıkan "Türk İşaret Dili Sözlüğü" işaret dili kullanımlarında ortaklaşma sağlamayı ve var olan kullanım farklılıklarından meydana gelen iletişim sorunlarını en aza indirmeyi amaçlamaktadır (TDK, t.y.). Tarihsel süreç içerisinde; 1902'de, hem işaret dili hem de sözel dilde eğitim veren Yıldız Sağırlar Okulu adı altında ilk işitme engelliler okulunun kurulmasından, işitme engellilere sözel dilin öğretilmesinin daha uygun olduğu ifade edilerek 1953'te işitme engelli okullarında işaret dili kullanımının yasaklanmasına ve o tarihlerden günümüze kadar okullarda işaret dili kullanımına yönelik tartışmalar devam etmektedir. (Demirögen, 2016). Bunun

yanında işitme engelli bireylerin tıbbi anlamda “eksik” görülmesi ve küçük yaştan itibaren kohlear implant gibi tıbbi müdahalelere maruz bırakılması da tartışılmalara neden olmaktadır. Bu perspektif işitme engelli kişilere konuşma dilinin öğretilmesinin tek seçenek olarak dayatılmasına yönelik düzenleme ve uygulamalarda da görülmektedir. Ancak bu durumun uygulamada başarısızlığa uğradığı görülmektedir; sözel dil ile eğitim alan kişilerden yalnızca $\frac{1}{3}$ 'ünün konuşma dilini kullanabildiği ifade edilmektedir. Aynı zamanda bu zorlama kişilerin psikolojik ve sosyal iyi oluşlarının önünde de engel teşkil etmektedir. Araştırmalar neticesinde, işitme engellileri konuşma dilini öğrenmeye zorlayan uygulamalara rağmen işitme engelli yetişkinlerin %70-75'inin işaret dili kullandığı, yalnızca %10'unun konuşma dilini kullandığı ifade edilmektedir. Tüm bu sonuçlar Anadolu coğrafyasında Hititlerden, Osmanlılara ve günümüze kadar yaygın kullanım alanı olan işaret dilini yasaklayan ve kültürel olarak Türkiye’de işitme engellileri konuşma dilini öğrenmeye ve kullanmaya zorlayan yaklaşım ve uygulamaların toplumsal ve kültürel olarak karşılığının olmadığını ortaya koymaktadır (Kemaloğlu ve Kemaloğlu, 2012).

CODA Kimliği

Bu çalışmada CODA'lar ile ilgili yapılan çalışmalarda çok fazla yer almayan ve üzerinde durulmayan, CODA'ların çift kültürlü olma durumuna bağlı olarak birbirinden farklılaşan pozisyon edinimleri ve aile, iletişim deneyimleri ile işaret dili kullanımlarının belirleyici olduğu kimliklenme süreçlerinin analiz edilmesi araştırmanın temel sorusunu oluşturmaktadır.

“Aradalık” ve CODA Kimliği

CODA'lar, işitme engellerinin olmaması dolayısıyla işiten ve konuşan dünya içerisinde yer alırken ebeveynlerinin işitme engellilik durumları dolayısıyla da işitme engellilerin dünyasında yetişen ve bu dünyaya dair de aidiyetleri olan bireylerdir. Bu durum CODA'ların çift kimlikli ve çift kültürlü bir hayatı deneyimlemelerine neden olmaktadır. Çift kimlikli ve çift kültürlü yaşam deneyimi CODA'ların her iki kültüre dair ait olma ve kabul görme ile ilgili sorgulamalarına yol açmaktadır. CODA'ların ilgili kültürlere aitlik durumlarını sorgulamaları ise sonuç olarak yalnızca bir kültüre ait hissetmeleri ve bu kültürün normlarına göre davranmaları ya da kendilerini her iki kültüre birden ait hissetmeleri ile sonuçlanmaktadır. CODA'lar işitme engelliliği iki şekilde deneyimlemektedir:

işiten dünyayla kurdukları ilişkide negatif bir etmen ve durum olarak ve bir engellilik olarak yaklaştıkları deneyim; ebeveynleriyle kurdukları ilişki üzerinden onları kültürel bir azınlık olarak ele aldıkları deneyim. Tüm bu aşamalarda CODA'lar iki kültür dahilinde “arada” ve bu “sıkışmış” bir süreç yaşamaktadır (Preston, 1994). “Arada kalmışlık” ve “sıkışmışlık” durumları ile CODA'ların işitme engelliği kültürel bir azınlık olarak deneyimleme durumları ve bu deneyim sonucunda işitme engelli kültürüne dair aidiyetleri değişken olarak CODA Kimliğinin şekillenmesinde belirleyici olmakta ve CODA kimliğini bir sosyal kimlik olarak ele almamıza olanak sağlamaktadır.

CODA'lık ve İşaret Dili Kullanımı

CODA'ların “aradalık” hali işaret dili kullanımlarında ebeveynleri ile dış dünya arasında bir köprü misyonu yüklenmesinde görülebilmektedir. Çocukların çift dilli ailelerde büyüdüğü toplumlarda da ortaya çıkan bu misyon ve durum “dil aracılığı” olarak tanımlanmaktadır. Ancak CODA'lar dil aracılığını farklı şekillerde deneyimlemektedir. En bariz örneği olarak dil aracılığı, çift dilli ailelerin çocuklarında 6-12 yaşları arasında başlarken (Hall ve Robinson, 1999), CODA'larda çok daha küçük yaşlarda başlayabilmektedir (Hall ve diğerleri, 2010). Ayrıca çocuk sırası ve cinsiyet de CODA'larda dil aracılığı rolünün ediniminde farklılaşmalara neden olmaktadır; genelde ailenin en büyük çocuğu dil aracılığını üstlenirken, cinsiyet değişkenine göre ailenin küçük çocuğu olsa da kız çocuklarının erkek çocuklara göre bu rolü daha sık edindikleri görülmüştür (Preston, 1994).

CODA'ların işaret dili kullanımları ile edindikleri dil aracılığı rolünü ortaya koyan çalışmaların haricinde bazı çalışmalar CODA'ların işaret dili kullanma eğilimlerinin farklılaşabileceğini de göstermiştir. Pizer, Walters ve Meier (2012) tarafından yapılan çalışmada CODA'lar ve işaret dili kullanımına dair yeni bir tartışma getirilmiş ve “dil ideolojisi” kavramı üzerinden CODA'ların toplumsal olarak karşılaştıkları durumlarda işaret dili kullanımı tercihlerinin arkasında yatan değişkenler incelenmiştir. 13 yetişkin CODA ile yapılan çalışmada, *dil ideolojisi* sosyal dünyada kullanılan dil ile ilgili ahlaki ve politik ilgileri de barındıran inançlar ya da duygular olarak tanımlanmaktadır (s. 3). Çalışmada CODA bir bireyin işaret dilini kullanmayı tercih etmesi ya da etmemesi ve bunun üzerinden işaret diline yaklaşımı üzerinden dört farklı eğilim ve ideoloji ile karşılaşılmıştır: (i) Uygun çaba göstermek, (ii) Başkalarını uygun çabaya zorlamak, (iii) Uygunsuz çaba göstermemek ve (iv) Başkalarını uygunsuz çaba

göstermeye zorlamamak. Bu eğilimler, özellikle aile içerisinde dil kullanımlarına dair çeşitlilikleri göstermesi ve CODA'ların burada nasıl farklı ideolojik tercihlerde bulunduğunu ve tercihlere göre farklı konumlar edindiklerini özetlemesi anlamında oldukça önemlidir. (Pizer, Walters ve Meier, 2012). İki farklı kültürün ve toplumun bir üyesi olarak, CODA bireylerin farklı duygu, değer ve politik anlam yüklü atıfları ile belirlenen aidiyetlerinin olması, gündelik yaşantılarındaki dil pratikleri ile ilişkili ideolojik eğilimlerinin farklılaşması ile de açıklanabilir. İşaret dili kullanımında CODA'ların birbirlerinden farklılaşan ideolojik yaklaşımları ve motivasyonları, CODA'ların kültürel aidiyetleri ve bu aidiyetler ile ilişkili olarak işitme engelli toplumu ve dışarıdaki işiten dünya arasında kendilerinden beklenen görevleri yerine getirmeleri hususunda CODA Kimliğinin gelişiminde etkin bir diğer değişken olarak bu çalışmada ele alınmaktadır.

Rol Değişimi

CODA'lar işitme engelli ebeveynlerinin sorumluluğunu üstlerinde hissedebilmektedir ve ebeveynler de çocuklarının bu sorumluluğu hissetmelerinin farkında olarak onlardan yerine getirilmesi hususunda beklenti içerisine girebilmektedir. Bu durum “rol değişimi” (role reversal) olarak ifade edilmektedir. İşitme engelli ebeveynler tarafından da pekiştirilen bu sorumluluk ve neticesinde ortaya çıkan rol değişimi, dil aracılığı/kültürel aracılık ya da tercümanlık üzerinden gerçekleşmekte, bu da CODA'lar ve ebeveynleri arasındaki iletişim ve ilişkide önemli bir belirleyici olmaktadır. Bu iletişimde CODA'ların karşılaştıkları en temel zorluk ve sorunlar olarak; (1) yük olmak, (2) söylenenlerin altında yatan anlamı anlatma konusunda yaşanan problemler, (3) ebeveynler ve çocukların farklılaşan yaşam tecrübelerinden bahsedilebilir (Buchino, 1993). Subha Malik ve Tahira Jaben (2016) yaptıkları çalışmada CODA'ların aracılık durumlarından kaynaklı rol değişimlerinin karakter özelliklerine olan etkisine bakmıştır. Yaşları 18-35 yaş arasında değişen, 4 erkek ve 4 kadın olmak üzere 8 CODA ile yapılan çalışmada; destekleyici olmak, cana yakın olmak, girişken olmak ve iletişime açık olmak özelliklerini kapsayacak şekilde “dışadönüklük” ve “sorumluluk duygusuyla hareket etme” temalarının öne çıktığı görülmüştür. Bu çalışmanın sonuçlarından da hareketle CODA'ların üstlendikleri roller ve erken gelişim dönemlerindeki aile deneyimlerinin gelişimsel özelliklerine de doğrudan etki ettiğini söyleyebiliriz.

Yöntem

Bu çalışmada CODA'ların aile deneyimleri ve işitme engelli toplumu içerisinde edindikleri roller ile ilişkili olarak CODA Kimliği gelişimlerinin anlamlandırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda literatürde yer alan çalışmalardan hareketle araştırma sorusu belirlenmiştir:

- CODA'lar ebeveynleri dolayısıyla içerisinde yer aldıkları işitme engelli toplumu ve kültürünü nasıl deneyimlemektedir? Bu deneyimler neticesinde aidiyet durumları ve kimlik edinimleri nasıl gerçekleşmektedir?

Veri Toplama Süreci, Araç ve Teknikleri

Araştırmanın başında, araştırma sorularından hareketle 18 yaş üstü CODA'lara ulaşmak amacıyla işitme engelli dernekleri ve işaret dili tercümanları dernekleri ile irtibata geçilmiştir. İşitme engellilere yönelik faaliyet gösteren bu sivil toplum kuruluşlarının yetkililerine araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında gerekli bilgiler verildikten sonra, derneklerinde faaliyet gösteren ve dernekleri ile irtibatlı olan ve yetkililerin kendilerini bilgilendirmeleri neticesinde çalışma kapsamında deneyimlerini paylaşmayı kabul eden CODA'lar ile bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar Türkiye'de CODA'ların görünürlüğünün yetersizliğini ve bu alanda yapılacak bilimsel çalışmalara destek olmak istediklerini ifade etmiştir. Bu anlamda katılımcıların çalışmaya katılmada istekli ve gönüllü oldukları görülmüştür. Yapılan görüşmeler katılımcıların izni alınarak ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Katılımcılardan çalışma kapsamında kişisel deneyimlerini paylaşmaları talep edildiğinden kimliklerinin ve bilgilerinin gizliliği amacıyla katılımcılar kronolojik olarak, görüşme sırasına göre "Katılımcı" ve görüşme sırasını belirten sayı ile (ör: Katılımcı-1) isimlendirilmiştir. Metin içerisinde "Katılımcı" ve sayı ile ifade edilen (ör: Katılımcı-1) katılımcılar, görüşmelerden yapılan alıntılarda kısaltmalarla (ör: K1) belirtilmiştir.

Araştırmada, katılımcılara literatürde yer alan çalışmalardan ve katılımcıların aile işlevselliğinin ve aile ilişkilerinin incelenmesi amacıyla Aile Değerlendirme Ölçeği (Bulut, 1990) ile CODA'ların kimlik edinimleri ve kültürel aidiyetlerine dair derinlemesine bilgiler elde edebilmek amacıyla da İşitme Engelli Kimliği Ölçeği (Deaf Identity Scale) (Weinberg ve Sterrit, 1986) ve İşitme Engelli Kültürlenme Ölçeği'nden (The Deaf Acculturation Scale) (Maxwell-McCaw ve Zea, 2010) hareketle hazırlanan görüşme soruları yöneltilmiştir. Aile deneyimleri ve aile işlevsellikleri hakkında 4 soru, aile içi roller hakkında 3

soru, aile içi iletişim örüntüleri hakkında 3 soru, kültürel aidiyet ve kimlik edinim süreçleri hakkında 9 soru, işaret dili kullanımlarına ilişkin 3 soru ve sosyal beceriler hakkında 3 soruyu içeren toplam 25 yarı yapılandırılmış sorudan oluşan açık uçlu görüşme soruları aile danışmanlığı ile nitel ve nicel araştırma yöntemlerinde uzman 3 kişi tarafından değerlendirilmiştir. Görüşmelerde, görüşme soruları dışında görüşmelerin seyrine ve katılımcıların açıklamalarına göre ek sorular sorulmuştur. Elde edilen veriler niteliksel araştırma yöntemlerinden Fenomenolojik Analiz Yöntemi ile incelenmiştir.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini Türkiye’de yaşayan, anne ve babaları işitme engelli olan ve 18 yaşından büyük yetişkin CODA bireyler oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında yaşları 21 ile 52 arasında değişen 4 kadın, 7 erkek olmak üzere toplam 11 katılımcı ile İstanbul, Ankara, Kocaeli ve Edirne olmak üzere 4 farklı şehirde bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların tamamının anne ve babası işitme engellidir. Bazı katılımcılar ebeveynleri haricinde kendi aile bireylerinden ve yakın akrabalarından işitme engellilerin varlığını belirtmiştir. Tüm katılımcılar ailelerinde kullanılan ortak dilin “İşaret Dili” olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar ile ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tüm katılımcılar CODA kelimesinin kullanımından haberdar olduklarını ifade ederken, kendilerini CODA olarak tanımlamaktadır. Bu durum araştırma sonrasında CODA Kimliği gelişimini etkileyen değişkenlerin bulgulanmasını ve analizini kolaylaştırmaktadır.

Tablo 1: Örneklem Grubu: Demografik Özellikler

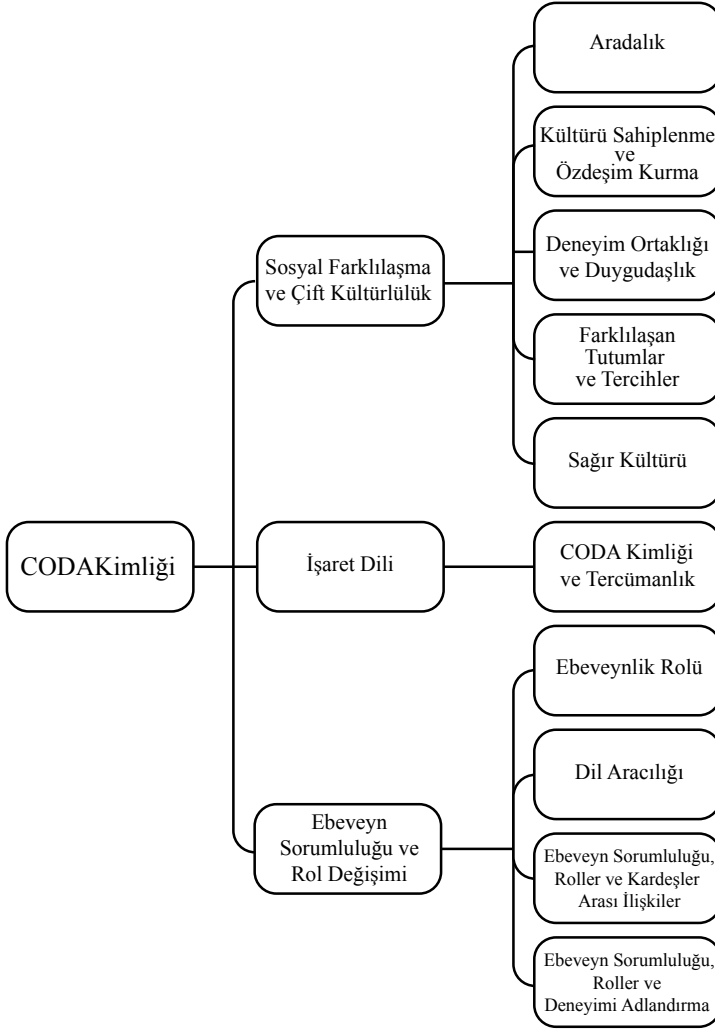
Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Yaşadığı Yer	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Anne Baba ile Birlikte Yaşıyor	Kardeş Sayısı
K1	Erkek	31	İşletmeci	İstanbul	Lise	Evli	Evet	3
K2	Kadın	21	İşaret Dili Tercümanı	İzmit	Lise	Bekar	Evet	0
K3	Kadın	39	İşaret Dili Tercümanı	İstanbul	Lise	Evli	Evet	2
K4	Kadın	40	İşaret Dili Tercümanı	İstanbul	Lise	Bekar	Hayır	1
K5	Erkek	30	İşaret Dili Tercümanı	Ankara	Lise	Evli	Hayır	1
K6	Erkek	25	İşaret Dili Tercümanı	Ankara	Lise	Bekar	Evet	1

K7	Erkek	38	İşaret Dili Tercümanı	Ankara	Lise	Bekar	Hayır	1
K8	Erkek	23	Psikolog/ İşaret Dili Eğitmeni	İstanbul	Üniver- site	Bekar	Hayır	1
K9	Erkek	52	İşaret Dili Tercümanı	İstanbul	Ortaokul	Evli	Evet	0
K10	Kadın	21	Öğrenci/ İşaret Dili Tercümanı	İstanbul	Lise	Bekar	Hayır	1
K11	Erkek	46	İşaret Dili Tercümanı	Edirne	Lise	Bekar	Evet	1

Analiz

Bu çalışmada araştırma sorusunun belirlenmesinde, görüşme sorularının oluşturulmasında, verilerin analizinde ve bulguların yorumlanmasında Fenomenolojik Analiz Yöntemi kullanılmıştır. Fenomenolojik analiz, birden fazla kişinin bir kavram veya fenomen ile ilgili deneyimlerinin kendi kişisel yaşamlarındaki anlamını tanımlamayı amaçlamaktadır. Fenomenolojinin dolayısıyla fenomenolojik analizin temel amacı ilgili fenomene dair evrensel özü bireysel deneyimlere indirgeyerek açıklamaktır. Bu amaçla araştırmacı bir fenomeni araştırma konusu veya nesnesi olarak seçer ve bu fenomeni doğrudan deneyimleyen insanlar ile görüşür, toplanan verilerden hareketle bu deneyime dair deneyimi yaşayan insanların tümü için geçerli olan bir anlam ve dolayısıyla bir tanım geliştirir (Creswell, 2007). Bu çalışmada da CODA'ların aile ve iletişim tecrübelerine dair deneyimleri ile ilişkili olarak kimlik gelişimlerinin anlamlandırılması amaçlanmıştır.

Analiz aşamasında ilk olarak 11 katılımcı ile yapılan 11 saat 47 dakika 17 saniyelik görüşme kayıtlarının yazı dökümleri gerçekleştirilmiş ve yapılan görüşmeler çözümlenmiştir. Akabinde görüşmelerde katılımcıların ortaklaşan konu ve ifadeleri, ilişkili kavramlara göre açık kodlama yöntemi ile kodlanmıştır. Kodlama aşamasında ve temaların belirlenmesinde; verilerin ilgili temayı açıklamada anlamlı bir bütün oluşturması ve temaların araştırma konu ve sorularını açıklayabilmesi dolayısıyla iç tutarlılık ve dış tutarlılık ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur (Bkz. Şekil 1).

Şekil 1: Veri Kodlama: Tema ve Kategoriler

Bulgular

CODA Kimliği

Sosyal hayatları ve toplum içerisinde çift dilli ve çift kültürlü bir yaşam deneyimine sahip olan CODA'lar ebeveynlerinin işitme engelli olma durumlarını ve bu durumun kendi aile yapıları ve kendi psiko-sosyal gelişimlerinde neden olduğu sonuçları kabullenme ile başlayıp, işiten toplum ile işitme engelli toplumuna

dair deneyimlerinde bir farkındalık gelişimi ile oynadıkları rollerin, yerine getirdikleri görevlerin ve üstlendikleri sorumlulukların benimsenmesi ile devam eden ve her iki kültürün sorgulanması neticesinde iki kültürden birine veya her iki kültüre dair aidiyet ve özdeşim kurmaları ile son bulan bir kimliklenme ya da kimlik gelişimi sürecinden geçmektedir. CODA'lar işitme engellilerin kimlik gelişimlerine benzer bir gelişim süreci izleyebilmektedir (Carty, 1994)

“Utaniyordum, bir ara gerçekten çok utaniyordum. Dediğim gibi çocuklar çok acımasız, direkt langırt diye söyleyip sizi kırabiliyor. Hayata o sıra, tam böyle adım atacağınız sırada bir çekingenlik yaşıyorsunuz. Evet yani niye benim annem babam sağır diye sorguladığım zamanlarım oldu ama sağ olsun öğretmenlerim bu konuda beni o kadar iyi motive etti ki, hayır gerek yok utanacak, yadırganacak, bak sen onlara elsin kulaksın ağızsın diye diye topladım.” (K4-43)

Sosyal Farklılaşma-Çift Kültürlülük

CODA'ların ifadelerinde rastlanan, işitme engelli ebeveynlerinin kimlik gelişimlerinde de gözlenebildiği üzere (Glickman, 1996) iki farklı dünya ve çift kültürlü deneyim tanımları kendileri ve işitme engellilere dair bir tür sosyal farklılaşma sürecine işaret etmektedir.

“Ben işitme engelli gibi hissediyorum. Neden, çünkü inanın onların farklı bir dünyası olduğunu biliyorum. (...) Hep, bir işitme engelli camiasında büyüdüğümüz için kendimi işitme engelli gibi hissediyorum.” (K4-19)

Aradalık

CODA'ların işitme engelliği kültürel olarak bir azınlık grubu olarak deneyimlemesi, çift kültürlü ve çift kimlikli bir yaşam ile “aradalık” durumlarını da beraberinde getirmektedir (Preston, 1994). Tüm bu deneyim ve süreçler ile birlikte ayrıca katılımcının CODA olmanın neden olduğu eksikliklere ve beraberinde getirdiği görevlere dair bir farkındalığa sahip olması, bu duruma önem, değer ve anlam atfetmesi bir grup kimliği veya sosyal kimlik olarak CODA Kimliği ediniminin gerçekleştiği sonucuna ulaşmamıza neden olmaktadır.

“(…) biz bireyiz ama hani kayıt başlamadan önce de şunu söyledim biz iki kültürün arasına sıkışmış bireyleriz. Neden iki kültürün arasına sıkıştık; iki toplum var, sağır toplumu, konuşan toplum, siz ikisinin ortasındasınız. Hep köprü görevindediniz aslında. (...) Bunun anlamı şu arada sıkışmışlık, hangi

tarafa çekileceğini bilmiyorsunuz. Arada sıkıştığımız için, hep böyle bir eksiğinin var hep bir şeyleri öğrenmek zorundasınız, hep bir eksiği tamamlamak zorunda hissediyorsunuz. Onun gibi düşünün, CODA'yım evet biliyorum bunu, on beş yıl önce öğrendim ama son beş yıldır bunun çok önemli olduğunu öğrendim” (K4-33)

Katılımcı-4'ün ifadelerinde öne çıkan bir başka durum ise arada kalmışlık deneyiminin hem konuşan ve işiten kültürün hem de işitme engellilerin kültürünün dışında, CODA'ların bu durumundan kaynaklı olarak çift dilli gelişimleri ve sosyal etkileşim içerisinde edindikleri bazı özelliklerin üçüncü bir kültür inşasına neden olduğudur. Bu durum CODA kimliğinin diğer kimlikler ve diğer kültürlerle iç içe geçen bir üçüncü kültür grubu olarak da kabul edilebilmesine olanak sağlamaktadır.

“Ama biz farklı bir kültürüz aslında ben bunu anlatmak istiyorum. Evet sağır kültüründe de varız ama konuşan kültürde de varız. Tekrar söylüyorum biz sıkıştığımız için daha da farklı bir kültür oluşuyor aslında. Neden diyeceksiniz şimdi oturuyorsunuz, çok basit bir örnek vereceğim; ben burada yalnız oturmuş olsaydım şu an diğer masalarda ne konuşuluyor kulağım hep orada olurdu. Bence bu bir kültür adıdır. Niye diyeceksiniz sen dedikoducu musun, ya da hayır, genelde mantık odur, hayır bu istem dışı olan bir şey. Mesela geçen arkadaşım yolda yürüyoruz, bildiğiniz bir yürüyüş yapalım dedik, arkamda ne konuşuluyor onları dinliyorum istemeden. Geçtim onu mesela yolda biri ihtiyaç duydu, koşa koşa gidip yardım etmeye çalışıyorum. Ama ben onun doğru mu yanlış mı olduğunu bilmiyorum istem dışı, bu da bir kültür. Farklı dil mi var, dil yok, dil iki tane var evet, ama bu da bir farklılıktır, kültürdür. Hani iki dilli olmak da bir kültür, sadece İngilizce bilmek bir kültür mü değil tabi ki ama benim ikisi de ana dilim. Hem Türkçe hem işaret dili ikisi de ana dil olunca böyle şu an ben de bir kültür oluşturmuş oluyorum.” (K4-35)

Kültürü Sahiplenme ve Özdeşim Kurma

Bazı CODA'lar iki kültür arasında arada kalmışlık ve çift kültürlü gelişmelerinin neticesinde kendilerini işitme engelli toplumunun bir parçası olarak görmekte, duygusal bir özdeşim kurmaktadır ve işitme engelli toplumuna dair bazı aidiyetlere sahiptir.

“Açıkçası, işitme engelli olan insanlarla daha mutluyum. Normal olanlarda sanki aramda bir mesafe var.” (K2-29)

“İçimizde bunu söyleten bir his var. Ya bilmiyorum diğer arkadaşlar da aynı şeyi düşünür mü düşünmez mi ama ben kendi adıma söyleyeyim; onların içerisinde olduğum için ben kendimi otomatikman onlar gibi hissediyorum. (...) ben de kendimi sağır mıyım gibi hissediyorum bu yüzden. Öyle olunca da hoşuma gidiyor.” (K11-33)

İşitme engelli toplumu ile kurulan özdeşim ve kendini konumlandırmalarda hissedilen sorumluluk ve üstlenilen görevlerin farkında olma etkili olmaktadır. Ayrıca işaret diline hâkim olma kendini işitme engelli toplumu içerisine konumlandırma ile birlikte işitme engelli toplumundan kabul görmeyi de beraberinde getirmektedir. İşaret dili kullanımları ile de ilişkili olarak CODA’ların Kimlik özdeşimlerinde kendini işitme engelli kültürüne ait hissetme ile işitme engelli kültürü tarafından kabul görme bir arada işleyen bir süreç olarak görülmektedir (Preston, 1994).

“Dediğim gibi bizler, yani ben kendi ailemdeki kardeşlerim adına konuşuyorum, biz hep bu toplumun içinde olup da iyi bir şeyler yapalım diye baktık. Yadırgamadık uzaklaşmadık, bana ne demedik. Hep onlar için koştuk yani, her şeyine koştuk.” (K9-47)

“Bana bir de bazı insanlar sen sağır dilsizsin diyorlar, konuşuyorum diyorum inanmıyorlar. Bir de böyle bir durum var. Neden diyeceksin, işaret dilini çok iyi kullanıyorsun ya onlar seni kendinden birisi gibi görüyor. Ben de onlar gibi görüyorum kendimi. Evet, hiçbir farkım yok yani. Ben öyle görüyorum. Ben onların, öyle diyeyim size. (...)” (K9-36)

Preston’ın (1994) da öne sürdüğü üzere aradalık durumu bazı CODA’ları iki kültür arasında bir tercih yapmaya iterken bazı CODA’lar ise bu tür bir tercihte bulunmamaktadır. Katılımcı-3 iki kültür arasında bir seçim yapmaksızın yalnızca üstlendiği görev ve sorumluluklar üzerinden işlevsel olarak her iki kültürün arasında kendini konumlandırmaktadır.

“Benim için fark yok, onlarla ne dertleşebiliyorsam aynı şekilde onlarla da anlaşabiliyorum. Ama artısı şu, işitme engelli benle daha mutlu oluyor onu biliyorum. Yani bir şey danışıyor, çok basit şeyleri danışıyor. (...) Yani ben onlara faydalı oluyorum.” (K3-21)

Deneyim Ortaklığı ve Duygudaşlık

CODA’ların bir sosyal farklılaşma süreci dahilinde kendilerini, biyolojik olarak işitme engellilerden farklı olmaları, çift dilli ve çift kültürlü gelişimi nedeniyle

de “normal konuşan insanlar” dan farklı deneyimlere sahip olmaları üzerinden tanımlamaları CODA’ları ayrıca bir kimlik başlığı altında ele almamızı mümkün kılmaktadır.

“Onlarla pek fazla vakit geçirmediğimi düşünüyorum, normal konuşan insanlarla. Örnek veriyorum lise ortamında o arkadaşlarımı farklı düşündüm, farklı biriyim ben. (...)” (K2-30)

Ayrıca CODA’lar kendilerinin her iki kültürden farklılaşan deneyimlerinden hareketle, CODA tabiri ve kullanımı ile karşılaşmadan önce kendilerine dair bir adlandırma, tanım ve dolayısıyla bir sosyal kimlik arayışı içerisinde olduklarını ifade etmektedir. Bu arayış akabinde CODA Kimliğini benimseme ve özdeşim kurmada etkin görünmektedir.

“Ya nasıl diyeyim belki 15 yıllık bir mazisi vardır Türkiye’de CODA kelimesinin bizler açısından. Çünkü onun öncesinde bu terim bizim dilimize girmeden önce biz neyiz derdik. Bize nedir, nasıl hitap ediliyor diye bunun merakı içerisindeydik. Sonra sonra bu tabir yerleşip de ne olduğunu öğrenince o çelişkilerde kafamızda bitmiş oldu.” (K11-24)

CODA’ların kendi aralarında deneyimlerinin ortaklaşmaları üzerinden bir duygusal özdeşim gelişmektedir. Katılımcı-4 deneyimlerinin ortaklığını “Biz kader kardeşiyiz” şeklinde sloganlaştırarak bu durumu özetlemektedir. Bu durum ayrıca ortak yaşantıların deneyimlenmesi ve duygudaşlık üzerinden CODA’ların bir aradlığını sağlamaktadır ve CODA olma durumunu bir grup kimliği olarak karşımıza çıkarmaktadır. Tüm bu süreçler literatürde Yael Bat-Chava’nın (2000) işitme engelli kimliğini grup içi süreçler ve gruplar arası davranış perspektifinde ele alan kimlik çalışmasına benzer bir yaklaşım ile CODA Kimliğini bir sosyal kimlik olarak ele almamızı mümkün kılmaktadır.

“Şimdi benim ailem sağır, atıyorum (...) diye bir arkadaşım var onun ailesi de sağır. Ankara’da (...) Başkan var, onun da ailesi sağır. Şimdi biz üç arkadaş bir araya geldiğimizde aynı konuyu konuşabiliriz. Çünkü hep aynı konular, orada yaşanan da aynı ben de yaşanan da aynı, aynı olmasa bile benzer. Biz şöyle bir sloganımız var, bizim kendi derneğimizin; “kader kardeşiyiz biz”. (...) Aynı olay farklı tavırlar var, farklı tepkiler var. Ne olursa olsun her CODA’nın ailesinde aynı şeyler yaşanıyor.” (K4-25)

“(…) özellikle Defalympics’te çok geniş bir CODA çevrem oldu. (...) Çok farklı hissetmişim. İlk toplantıya Maltepe’de gitmişim. Ya böyle şey, evinizde gibisiniz herkes sizin yaşadığınız hayatı yaşamış aslında.” (K10-33)

Farklılaşan Tutumlar ve Tercihler

CODA'ların kültürel tercihleri ve ebeveynlerinin durumlarına dair tutumları farklılık gösterebilmektedir. Bütün CODA'lar ebeveynlerinin durumlarını sahiplenmemekte, bu da kimlik gelişimi konusunda farklılaşmalara neden olabilmektedir.

“Çünkü bazı CODA arkadaşlarımda annesi babası sağır, onunla yeterince ilgilenmediği için yanlış yollara gittiğini gördüm. Bazı CODA'ların anne babadan utandığını gördüm. Bazı CODA'ların gerçekten annesine babasına sahip çıkıp onları tamamen kavradığını gördüm. Hani bunları gördükçe demek ki biz, birileri bize hep eksik notlar vermiş. Bir yerde eksikmiş olmuştuk, bunları tamamlamamız gerekiyor dedim ve sağ olsun yedi arkadaşımın birliğinde biz bir dernek kurduk (...).” (K4-34)

Sağır Kültürü

CODA'lar anne babalarının işitme engelli olma durumları üzerinden işitme engelliliği bir kültürel azınlık grubu olarak deneyimlemelerini adlandırırken sağır kelimesinin kullanımını tercih etmektedir. Bu noktada işaret dili temelli bir ayrımla sağır toplum ile tıbbi bir tanım olarak işitme engelli olma durumlarının ayrıştırılması, sağır kelimesi kullanımı üzerinden bir sosyal karşılaştırma sürecinin işletildiğini ve bu sürece paralel olarak işaret dili kullanımının bir tür sosyal farklılaşmaya neden olduğunu ve bir kültür grubu ile özdeşim kurmaya işaret ettiğini göstermektedir. Bu açıdan sağır kelimesinin kullanımı, kendi iletişim yöntemleri ve lisanı olan, kendi yaşam pratikleri olan bir kültürel azınlık grubuna ya da topluma dair farkındalığa sahip olmayı beraberinde getirmektedir. Bu durum sağır kelimesinin kullanımı ve motivasyonlarının da CODA Kimliğinin gelişiminde bir değişken olarak ele alınmasına olanak sağlamaktadır.

“Şöyle iki grup var; birisi sağır ana dili işaret dili olan kişiler, bir kültür, bir azınlık grubu diye düşünüyorum sadece iletişim yöntemleri kanalları farklı. Bir de işitme engelliler grubu var; ben onu tıbbi bir yaklaşım olarak görüyorum. İşte özellikle işitme organı kulağın görevini yerine getirememesi ama bir şekilde hayatına Türkçe devam eden kişileri böyle tanımlayabilirim. Sağır için de bir azınlık grubu, bir kültür grubu, farklı bir dili olan, Türkçeden farklı bir dili olan kitle, böyle söyleyebilirim.” (K7-14)

İşaret Dili

İşaret dili kullanımını tercih etme motivasyonları ile işaret dilini geliştirme amacıyla işitme engelliler ile sürekli iletişim halinde olma dolayısıyla kendini o kültür içerisinde konumlandırma, CODA bireylerin işaret dili tercihlerindeki farklılıklarının, *dil ideolojilerinin* (Pizer, Walters ve Meier, 2012), CODA kimliği üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Aynı aile içerisinde yetişen iki CODA kardeş arasında dahi eğilimler farklı olabilmektedir.

“(…) Hani mesela benim az önce bahsettiğim abim de var ama o mesela çok fazla sağır bireylerle iletişim halinde değil, misafir gelir hemen odasına çekilir. Ben küçüklüğümden beri hep onların içinde olduğum için kendi adıma söyleyebilirim dili akıcı, iyi kullandığıma inanıyorum ama tabi ki yüzde yüz diye bir şey yok.” (K5-23)

Katılımcı-9 işaret dili bilmeyen yada kullanmayı tercih etmeyen CODA'ların yalnızca anne babasının durumunda dolayı isminin CODA olduğunu belirtirken bu durumu yadırgaması katılımcının işaret dilini CODA Kimliğinin bir parçası olarak gördüğü sonucuna ulaşmamıza neden olmaktadır.

“(…) Mesela şimdiki camiamızda birçok CODA dediğimiz insanlar var. İşaret dilini bilmeyen CODA'lar var, çok zayıf işaret dilini bilen CODA'lar var. CODA, sonuçta CODA ama anne baba sağır dilsiz olduğu için ismi CODA olmuş.” (K9-15)

CODA Kimliği ve Tercümanlık

İşitme engelli ebeveynler CODA'ların işaret diline dair yaklaşımları üzerinde etkin olmaktadır, hatta ebeveynleri çocuklarını bir meslek olarak işaret dili tercümanlığını seçmeye teşvikte etmektedir. Bu bulgu Pizer, Walters ve Meier'in (2012) çalışmasının işaret dili kullanımlarında ailelerin belirleyici olduğu bulgusuyla da örtüşmektedir. Buna ek olarak erken çocukluk dönemlerinden itibaren işitme engelli derneklerinde bulunma, ebeveynlerinin işitme engelli derneklerinde aktif olması da meslek seçimlerinde belirleyici olmaktadır. Meslek ile kurulan özdeşim kültürü sahiplenme, sosyal çevrenin şekillenmesi ve ilişkilerde de belirleyici olmaktadır.

“Ben bir ara hatta kafamdan asla ve asla tercümanlık yapmayacağım, istemiyorum diye bir ara direttiğim bir zaman oldu. Ama ailem hayır dedi bu işi yapmak zorundasın senin gibilere ihtiyacımız var.” (K11-07)

“(…) sağırılar alanında çalışmayı sevdiğim için, bu alanda çalıştığım için, tercümanlık yaptığım için ya da öğretmenlik yaptığım için, bir de en başta dedim ya babam aktif bir sivil toplum örgütünün başkanıydı, ben de onun yanında çok çalıştım ve bu alanda çalışmayı çok sevdim ama işim gereği tanıyorum, işim gereği iletişim halindeyim. Ama işimi çok sevdiğim için doğal olarak onlarda eşim, arkadaşım dostum.” (K7-11)

Hissedilen ebeveyn sorumluluğu ve işitme engellilerin sorumluluğu ile de ilişkili olarak işaret dili tercümanlığı yapan CODA’ların mesleki tatminleri, her iki toplum arasında oynadıkları kilit rol nedeniyle yüksek olmaktadır.

“Sadece maddi açıdan bu işi yapmıyoruz, manevi açıdan da yapıyoruz. İşte çok kereler hastanede birisi oldu mu hiç ücret talep etmeden gecenin bir vakti, onun sağlığı ile ilgilenebiliyoruz. Maneviyat bizim için çok önemli bu konuda. Maddi açıdan değil de, manevi olarak kendimi daha huzurlu hissediyorum (...).” (K11-44)

İşaret dili, Türkiye şartları ve bu şartlarda işaret dili tercümanlarının sayısının yetersiz olması gibi durumlar CODA’ların gündemlerini meşgul etmektedir. Bu durum da CODA kimliği ile tercümanlık mesleği arasında bir özdeşimin kurulduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

“Şu dönemde genelde işte mesleki sorunlar, kariyer sorunları özellikle işaret dili merkezli. Bunlar konuşuluyor. Çünkü şu anki zaman ona işaret ediyor, işte devletin, yasallaşması, bu konuda istihdam sağlaması, işaret dili bilen kişilere ihtiyaç duyması CODA bireylerin şu anda çoğunun konuştuğu şey bu, işaret dili tercümanlığı mesleği.” (K7-18)

Çeşitli nedenler ile işaret dili tercümanlığını meslek olarak seçen CODA’ların kendi kimlikleri ile işaret dili tercümanlığını özdeşleştirmesinin, aileleri ve işitme engelli toplumu ile konuşan kültür arasında kurdukları köprü olma pozisyonunun formel bir hüviyet kazanması ile açıklanması mümkün olsa da, Türkiye bağlamında yaşanan bu durum farklı ülkelerdeki CODA örneklerinden ayrılmaktadır.

“Ama tabii onlardan şeyi öğrendim ben araştırmamda oradaki CODA’larda, yurtdışındaki CODA’ların eğitimlerinin çok farklı seviyede olduğunu öğrendim. Bu CODA ama kesin işaret dili tercümanıdır diye bir şey yok, onların dört yıllık artı üstüne iki yıl daha eğitim almalarını falan öğrendiğimde aslında çok şaşırmıştım.” (K5-21)

Ebeveyn Sorumluluğu ve Rol Değişimi

CODA'lar ebeveynleri dolayısıyla tecrübe ettikleri yaşam deneyimlerinde ebeveynlerinin sorumluluğunu üstlerinde hissetmektedir (Buchino, 1993). Bu görev ve sorumluluklar yalnızca aile içi deneyimler ile sınırlı kalmamakta aynı zamanda çift dilli ve çift kültürlü gelişimleri nedeniyle işiten kültür ile işitme engellilerin kültürü arasında da bazı rolleri üstlenmelerine neden olmaktadır. Bu rolleri aile içi rolleri kapsayan “ebeveynlik rolü” ve işitme engelliler ile işiten dünya arasındaki köprü olma durumuna bağlı olarak ortaya çıkan “dil aracılığı” rolü olarak ikiye ayırabiliriz.

“Yani çocuk olmaktan çıkıp genç olduğunuzda, ailenize bakma zorunluluğu veya ihtiyacı hissettiğiniz dönemde otomatikman başlıyor. (...) Çünkü anne babanızın hastane ihtiyaçları oluyor, eczane ihtiyaçları oluyor, gezme ihtiyaçları oluyor, arkadaş ihtiyaçları oluyor. (...) Bunu karşılayabildiğiniz düzeyde onlara olan ilgi ve alakanızı biraz daha gösteriyor olabilirsiniz. Karşılayamadığınızda onlar sizi ilgisiz alakasız, onları umursamadığınızı düşünebilirler (...)” (K1-19)

Ebeveynlik Rolü

Küçük yaşlardan itibaren ebeveynlerinin sorumluluğunu hisseden CODA'ların bu sorumlulukları sonucunda üstlendikleri ebeveynlik rolleri katılımcıların ifadelerinde görülmektedir. Bazı CODA'lar doğrudan ailenin, evin ve ebeveynlerinin sorumluluğunun kendilerinde olduğunu ve ailenin annesi ve babası olduklarını konuşmalarında dile getirmektedir.

“Çok net bir şey söyleyeyim sanki ben onların annesi babasıymışım gibi. Yani tamamen sorumluluk, ben diyorum aslında ben değil tabi abim ve ben.” (K4-27)

“(...) 7-8 yaşındayım, babamla Bursa'ya gidiyorum. Onlar ben küçüğüm, benim için kaygılanıyorlar orada, belki kaybolur falan ama onlar bilmiyorlar ki ben de onlar için kaygılanıyorum. Onlar belki benim için orada o kadar endişeli değiller ama sen orada endişelisin, böyle bir sorumluluk var. Çocuk yaşta böyle bir sorumluluk var.” (K8-22)

Buchino'nun (1993) ifade ettiği gibi bu sorumluluk CODA'ların ebeveynleri tarafından da fark edilmektedir ve çocuklarından bu sorumlulukları yerine getirmelerine dair beklentiye neden olmaktadır.

“Ha ben son zamanlarda şunu düşünmeye başladım, ben yokken bu insanlar nasıl yaşıyordu. Gayet güzel yaşıyorlardı, ben geldim işleri kolaylaştırdım,

aslında biraz da “zalımlık”(gülerek) bize karşı. Çok zalimler, gerçekten çok zalimler; hani birisi yapıyorsa işi sallıyorlar direkt otomatikman paslıyorlar bize, sen halledersin. Aslında bunu biz alıştırdık onlara ya da onların bize verdikleri, yani anne babanın verdiği eğitimle alakalı; yani biz duymuyoruz, sen bize yardımcı olacaksınız verdikleri için biz kendimizi zorunda hissediyoruz.” (K6-09)

Ebeveyn sorumluluğunu hissetme ve neticesinde ortaya çıkan ebeveynlik rolü ile ilişkili edinilen pozisyonları birbirinden net sınırlarla ayırmak her ne kadar çok mümkün olmasa da katılımcıların ifadelerinde baskın olan rollerden biri olarak “*sahiplenme*”den bahsedilebilir.

“Ben mesela şu an beraber oturuyoruz, düşünüyorum, düşünüyorum annemin benden bir sokak ötede oturduğunu tahayyül edemiyorum yani. Beni acayip rahatsız eder, ediyor yani. Onun güvenliği, huzuru (...) Ben onu hala benim kızımın aynı şeyde benim için. Benim kızım 3,5 yaşında, benim bakımına, her şeyime muhtaç benim.” (K1-21)

CODA’ların ebeveynlerine dair sahip oldukları “koruma” rolü ile toplumun işitme engellilere yönelik farkındalığının yetersiz olması, olumsuz tutumlara sahip olması veya onların işitme engelli olmalarını suiistimal edebilecek insanların varlığı gibi toplumsal sorunlar ile doğrudan ilişkili olarak görülmektedir.

“Babam benim için ne kadar endişeleniyorsa ben de şimdi onun için çocuğummuş gibi, anam babam çocuğummuş gibi ben de onlar için endişeleniyorum. Hastaneye gittiklerinde yanlarında biri gitsin istiyorum veya ben gideyim istiyorum. Ya da ne bileyim bir yere gittiklerinde bir sıkıntı yaşarlar mı, kötü niyetli biri onları kandırmaya çalışır mı gibi kafamda şeyler dönüyor.” (K8-25)

Kendi ebeveynleri ile dış dünya arasındaki iletişimi sağlama ve dil aracılığı rolünün haricinde CODA’lar aile içi fikir ayrılıklarının olduğu veya iletişim çatışmalarının yaşandığı durumlarda da edindikleri “*arabulucu*” pozisyonu ile de ebeveynlik rolünü üstlenmektedir.

“Ben öyle bir durumda aile içerisinde şey rolü görüyorum; toplayıcı, birleştirici, düzeltmeye çalışan, bir role bürünüyorum.” (K8-15)

CODA’lar aile içi karar alma süreçlerinde aktif olarak rol almaktadır. Aile içi aktivite ve faaliyetlerde ebeveyn rolü olarak “*karar alma*” süreçlerini işleten ve bu kararların uygulanmasını sağlayan CODA’lar olmaktadır.

“Aslında şöyle bizim küçüklüğümüzden beri gelen bir şey kararları genelde yani duyan çocuklar olduğumuz için bize bırakıyorlar. Aslında bizi çok dinliyorlar, yani atıyorum genelde hani bizim toplumda öyle bir şey vardır ya evin reisi babadır falan derler. Bizde tamamen olayın tam tersi oluyor, evin reisi biz gibi oluyoruz evin tüm işini çekip çeviren biz oluyoruz.” (K5-03)

Sağlık temelli, ekonomik veya farklı nedenlerle ortaya çıkan kriz durumlarında ya da gündelik sorunların çözüme kavuşturulmasında sorumluluk yine CODA'lara düşmektedir. Bu tür durumlarda ebeveynler çocukları olan CODA'ların “*problem çözme*” konusunda sorumluluk almaları yönünde bir beklenti içerisindedir ve beklenti CODA'lar tarafından hissedilmektedir.

“O konuda şey önemli, bizleri hemen yanında isterler. Kendi kafa olarak da rahatlamak için bizi hemen yanlarında bekliyorlar. Hemen gelip bize danışıyorlar zaten en ufak herhangi bir şey sağlık problemi olsun ekonomik problemler olsun bu bahsettiğiniz durumlarda ilk danışacaklar kişi biziz.” (K5-09)

Dil Aracılığı

İşitme engellilerin toplum içerisinde, özellikle de katılımcıların vurguladığı şekilde hastane, kamu dairelerindeki iş ve işlemler gibi konularda iletişim temelli sorunlar ile karşılaşmaktadır. CODA'lar ebeveynlerinin sorumluluğunu hissetmelerinin yanında diğer işitme engellilerin sorumluluğunu da hissedebilmektedirler. İşiten dünya ve işitmeyen dünya arasında köprü olma, CODA'ların işaret dili edinimleri ile birlikte ilk konuşmaya başladıkları dönemden itibaren CODA'lar tarafından tercümanlığın bir rol olarak üstlenilmesi ile başlamaktadır (Hall ve Robinson, 1999; Buchino, 1993; Subha Malik ve Tahira Jaben, 2016).

“Anlattığım gibi küçüklükten beri gelen bir sorumluluk olduğu için bizde, yani anne babadan, anne babaya daha en baştan her şeyi anlatmaya başladığımız için ve her türlü zorluğu, nelerde zorluklar yaşıyorlar bunları gördüğümüz için, ben de hani, az önce bahsettiğim gibi biz dışarıdan da birçok işitme engelliye gidip yardımcı oluyoruz.” (K5-24)

Dil aracılığı rolü ile ilişkili olarak CODA'ların ifadelerinde en sık rastlanılan sorumluluk olarak ebeveynlerinin hastalık durumlarında hastanelerde işlemlerin takip edilmesi ve doktor ile ebeveyni arasındaki iletişimin sağlıklı bir şekilde sağlanması hususları karşımıza çıkmaktadır.

“(…) işte onların eli, ayağı, dili, kulağı her şeyi sizsiniz. Onunla beraber her yere gidip, siz olmasanız işi bitiremiyorlar, halledemiyorlar. Yani bir devlet

dairesinde hastanede ya da herhangi bir yerde bir şey yapılması lazım sizi yanında götürüyorlar ve siz o sorumluluğu alıyorsunuz. Onu anlatıyorsunuz ona, onu anlatıyorsunuz ona. O iletişimi kurmaya çalışıyorsunuz orada. Yani siz bir aracısınız. Bir nevi tercümanlık yapıyorsunuz.” (K9-24)

CODA’ların iki kültür arasında üstlendikleri dil aracılığı rolünü tercümanlıktan ayıran birebir çeviri yapan kişiler değil aynı zamanda kültürel aktarımı sağlayan ve anlamın aktarıcısı olan, yanlış anlamaların önüne geçen ve ilişkilerde arabuluculuk, hakemlik gibi ayrıca roller üstlenen kişiler olmalarıdır.

“Ben o küçük yaşta onların eli ayağı olup işte banka ya da iş yerindeki sıkıntılar, işte aklınıza ne geliyorsa hep sürekli sıkıntı olduğu zaman birlikte gidiyorsun. Sürekli birlikte gidiyorsun, onlarla konuşuyorsun işte, babana anlatıyorsun baban hayır öyle değil böyle böyle diyor ısrarla öyle söylüyor. Oradaki kişiye söylüyorsun böyle böyle diyorsun, oda diyor ki hayır öyle değil. Bir nevi aracılık yapıyorum.” (K2-26)

“(…) biliyorsunuz sağır toplumunda soyut düşünme kavramı çok gelişmediği için hâkim olmadığı için oradan bir şeyler oluyor. Bir şey aslında gayet normal ama o çok şey olabiliyor, abartılabilir ya da ne bileyim yanlış yorumlanabiliyor. Orada ben devreye ne gibi girmiş oluyorum aslında evet, hakem gibi girmiş oluyorum.” (K8-17)

Katılımcı-7 dil aracılığı rolünü doğrudan iki kültür arasında kültürel entegrasyonu sağlamak amacıyla çalıştığını ifade ederek vurgulamaktadır.

“Ben zaten bu entegrasyonu sağlamak için çalıştığım için (...).” (K7-12)

Ebeveyn Sorumluluğu, Roller ve Kardeşler Arası İlişkiler

Ailenin tek çocuğu olma, birden fazla çocuk olma, ailenin en büyük çocuğu olma ya da ailenin en küçük çocuğu olma gibi durumlar ile kardeşler arası ilişkiler ebeveyn sorumluluğunu hissetme ve dolayısıyla ortaya çıkan hem ebeveynlik rollerinin hem de dil aracılığı rolünün üstlenilmesinde farklılıklara neden olmaktadır.

Ailenin en büyük çocuğu olma ailenin ve ebeveynlerin sorumluluğunu daha fazla üstlenen aile bireyi olmalarına neden olmaktadır (Preston, 1994).

“Yani genelde bunu ben yapıyordum. Yani komşularla akrabalarla ya da eğitim hayatımızdaki öğretmenlerle ya da babamın iş yerindeki sorumlu amirleri ile ya da diyelim ki işte ev sahibimizle gibi gibi; hayatın gerekliliği olan diğer

kişiler kimse diğer roller neyse orada iletişim benim üzerimden gidiyordu. Bir de orada ilk çocuk ben olduğum için yine benim üzerimden gidiyordu.” (K7-05)

Ebeveynlerinin sorumluluğunun yanında büyük kardeşler, küçük kardeşlerinin de sorumluluğunu üstlenmektedir. Küçük kardeşlerin sorunlarını ve gelişimlerin takip etme, onlarla ilgili hususlarda karar verme gibi ebeveynlerin eksik kalabildiği ya da ebeveynlik becerilerini yeterli olamadığı durumlarda ebeveynlik rolünü üstlenen yine büyük kardeşler olmaktadır. Evin büyük çocuklarının daha yoğun bir şekilde hissettikleri bu sorumluluk, kendilerinden küçük diğer kardeşlerin de büyümesi ile kardeşler arasında paylaşılmaktadır.

“... biz kardeşimle özellikle tabi o benden yaşça çok küçük olduğu için ben sürekli konuşarak iletişim kuruyorum. Tabi işaret dili yine onunla da kullanabiliyoruz ama ona sorarım genelde iyi misin, neyin var, o mu oldu şu mu oldu gibi tarzı sorular sorarım.” (K6-03)

“Sorumluluğu paylaşma demeyelim, ben sorumluluğu yüklemeye ihtiyacı duyuyorum. Bu da ilerleyen dönemde. İşte biz baki değiliz, her an her şey olabilir, ya da başka bir şehre gitmek durumunda kalabilirim, o çocuk da ben kadar olmasa da az biraz sorumluluk alsın ki yarın bir gün çok daha büyük sorunlarla karşılaştığında yükü sırtlanabilsin diye bunları yapıyorum. Hani ben sorumluluk yüklemeye çalışıyorum, kardeşim olduğu için biraz daha yükü ona itiyorum.” (K6-05)

Ebeveyn Sorumluluğu, Roller ve Deneyimi Adlandırma

Buchino'nun çalışmasında ifade ettiği CODA'ların hissettikleri sorumlulukların deneyimlenmesinde karşılaşılan yük olma, ifade edilenlerin altındaki anlamların aktarılmasında yaşanan sıkıntılar ve ebeveynler ile CODA'ların farklılaşan deneyimleri gibi sorunlara katılımcıların ifadelerinde rastlanmaktadır (1993). İlk gelişim dönemlerinden itibaren başa çıkmak zorunda kaldıkları deneyimler katılımcılar tarafından, “çocukluğu yaşayamama”, “yük”, “yorgunluk” gibi tanımlamalar ile nitelendirilmiştir.

“Yani çocukluğumuzu yaşayamadık diyebilirim aslında bu konuda. Neden yaşayamadık, onların ağzı kulağı olduk, biz daha çocukluğumuzu çok fazla göremeden onlarla sürüklendik her yere. Yani bana göre bu oldu. Sorumluluklarımız, yani kendimize göre sorumluluklarımız ağır.” (K9-06)

“Ve çok ağır geliyor artık, yani yoruluyorsunuz. Dedim ya hem psikolojik hem de vücutten, beynen yoruluyorsunuz. Diyorsunuz ki artık ben bıktım ya,

gitmek istediğiniz anlar oluyor mu, oluyor. (...) CODA'nın en büyük, evet işitme engelli anne babaya sahip olmak hem fiziksel hem de ruhsal anlamda yorgunluk demek bence, sorumluluklarınızın dışında.” (K4-28)

Katılımcı-10'un ifadelerinde yaş uygunluğu gözetilmeksizin yüklenen sorumlulukların neden olabileceği travmatik deneyimler görülmektedir.

“Annemin rahatsızlığı zamanı kadınsal bir rahatsızlık ama ben kadınsal rahatsızlıklara dair tek bir şey bile bilmiyorum. Ama bunları çeviriyorum. İşte annemin gözleri kapandığında mesela, çok özel olacak özür dileyerek söylüyorum, e işte sağlık ocağına gittik, annemin çocuğu olmaması için işte yumurtalıklarını aldirmek mi deniyor, bir şey taktırmak mı deniyor, spiral deniyor galiba, bunu taktırmaya gideceğiz ve ben 9 yaşındayım. Yani ben buna dair hiçbir şey bilmiyorum. İşte bir kadın bir erkek, çocuk nasıl olur, bunları bilmiyorken annemin, anneme spiral takılırken ben orada tercümanlık yaptım. Bu da benim için çok ağırdı mesela. Ve ben hani bilmiyorum öyle bir şey var, işte var, bilmiyorum niye kadın pedleri kullanılıyor herhalde kadınlar altına kaçırıyor diye biliyorum. Hani şey annem de hani anlatamadı bana doğal olarak.” (K10-31)

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada literatürde yer alan işitme engelli kültürü ve kimliği ile CODA'ların deneyimlerini konu edinen araştırmalardan hareketle CODA'ların aile ve iletişim deneyimleri neticesinde kimlik edinim süreçleri ve kimlik edinimlerinde belirleyici olan değişkenler incelenmiştir. Araştırma sonucunda CODA'ların ebeveynleri dolayısıyla deneyimledikleri çift kültürlülük ve çift dillik ve bu durumların beraberinde getirdiği sorumlulukların ve rollerin farkında olma temelinde kimlik gelişiminde üç farklı örüntüden söz edilebilir:

- İki kültür arasında kendini konumlandırma ve bu duruma bağlı kimlik gelişimi,
- İşitme engelli kültürüne ait hissetme ve işitme engelli kimliği ile özdeşim kurma,
- Bir sosyal kimlik ve grup kimliği olarak CODA Kimliğini tanımlama ve kabullenme.

Ayrıca bu çalışmanın CODA Kimliğine dair özgün bulgularından biri olarak; Katılımcı-4'ün öne sürdüğü şekilde CODA'ların çift dilli gelişimleri ve her iki kültür ile sosyal etkileşim içerisinde bulunmalarının neticesinde sahip oldukları

özelliklerin, iki kültürle ve diğer kimliklerle iç içe geçen bir üçüncü kültür inşa ettiği sonucuna ulaşılabilmektedir. Bu durum literatürdeki diğer çalışmaların sonuçlarında yer almamaktadır.

Türkiye toplumu ve Türkçe ifadeler bağlamında “sağır” kelimesi kullanımı da CODA’ların işitme engellilerin kültürünü sahiplenme ve bu yönde bir kimlik geliştirmelerinde bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki; işitme engelliği bir kültürel azınlık grubu olarak deneyimleme, katılımcıların işitme engelli olma ile işitme engelli kültürü arasında bir ayırım yapmalarına neden olmaktadır. Bu durumda katılımcılar işitme engelli olma durumunu biyolojik indirgeme ile açıklanabilecek tıbbi bir tanım olduğunu belirtmektedir, ancak işitme engelli toplumuna ve kültürüne dair yapılacak bir tanımın “sağır toplumu” veya “sağır kültürü” olarak ifade edilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda işitme engelli toplumu ve kültürüne dair bir farkındalığa ve kültürü sahiplenmeye işaret eden ve buradan hareketle CODA Kimliğini belirleyicisi olan bir değişken olarak işitme engelli kültürünün tanımlanmasında “sağır” kelimesinin kullanımı karşımıza çıkmaktadır. Bu ayrıma ve tanımlamalara işitme engellilere yönelik Türkçe literatürde yer alan çalışmalarda rastlanmamıştır, İngilizce literatürde ise “deaf” kelimesinin hem biyolojik temelli bir hastalık ya da engel durumu olarak işitme engelliğin tanımlanmasında hem de toplum ve kültür nitelendirmelerinde kullanıldığı görülmüştür.

Bu çalışmada yer alan CODA’ların tamamının işaret dili kullanmayı tercih ettikleri ve işaret dilini ana dil olarak vurguladıkları görülmüştür. Ancak dil idolojileri (Pizer, Walters ve Meier, 2012) temelli farklılıklar katılımcılar arasındaki işaret dili motivasyonlarındaki ayrışmalarda değil, konuşmalarında kendi sosyal çevreleri içerisinde karşılaştıkları diğer CODA’lara dair yaptıkları değerlendirmelerde görülebilmektedir. Bu anlamda bu bulgunun katılımcıların kendi kişisel deneyimlerinde ortaya çıkan birincil bir bulgu olmadığı; ancak katılımcıların ifadelerinde yer alan ikincil bir bulgu olarak gözlenmektedir. Ayrıca yapılacak doğrudan dil ideolojilerini konu edinen çalışmalar ile Türk İşaret Dili özelinde CODA’ların dil tercihlerindeki farklılaşmalarda etkin olan değişkenler elde edilebilir.

Türkiye bağlamında ortaya çıkan bir diğer önemli bulgu olarak CODA’ların örgütlü bir yapıda olmamaları gibi problemlerin yanında, eğitim imkanlarının farklılaşması, işitme engelli ebeveynlerin meslek seçimlerinde yönlendirici olmaları, Türkiye’de işaret dili tercümanlarının sayısının yetersiz olması, devletin ve toplumun işitme engelli kültürüne mesafesi, CODA’ların maruz kaldıkları

önyargı ve olumsuz tutumlarla mücadele etme motivasyonları gibi nedenler ile işaret dili tercümanlığını meslek olarak seçmelerinde etkin olduğu görülen CODA'ların bu gibi şartlar nedeniyle işaret dili tercümanlığı ve CODA Kimliği arasında bir özdeşim kurduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlik rolü ile ilişkili olarak CODA'ların kendilerinden küçük kardeşlerinin sorumluluğunu da hissettikleri ve bu yönde de bir ebeveyn rolü üstlendikleri bulgulanmıştır. Ancak Preston'ın (1994) bulgularında yer alan kardeşler arası cinsiyet farklılığına bu çalışmada rastlanmamıştır. Araştırmada seçilen yöntem dolayısıyla ve CODA'lara ulaşma konusunda yaşanan sıkıntılar ile örneklemin sınırlı sayıda tutulması ve örneklemin oluşturulmasında cinsiyet değişkeninin göz ardı edilmesi bu durumun nedeni olarak öne sürülebilir. Bu durumun dışında birden fazla çocuğun olduğu ailelerde sorumluluğun paylaşıldığı da ayrıca bir diğer bulgu olarak analiz sonucunda ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmaya katılan tüm CODA'ların daha önce CODA terimini duymuş ve kendini CODA olarak tanımlıyor olması, elde edilen verilerin ortaya çıkmasını kolaylaştırıcı bir etmen iken aynı zamanda örnekleme çeşitliliğini kısıtlaması nedeniyle araştırmanın sınırlıklarından birini teşkil etmektedir. Yeni yapılacak araştırmalarda daha önce CODA tabiri ile karşılaşmamış ve bu yönde bir farkındalığa sahip olmayan bireylerin de çalışmaya dahil edilmesi, farklı deneyimlerin de gözlenebilmesine ve farklı kimlik yapılanmalarının da incelenebilmesine olanak sağlayacaktır. Bu çalışmada CODA'ların kimlik gelişimi ile ilgili olduğu gözlenen deneyimler bir araya toplanmış ve analiz edilmiştir. Ancak doğrudan sosyal kimlik kuramı merkezli yeni çalışmalar ile CODA'ların farklılaşan işitme deneyimine ebeveynleri nasıl yaklaşmaktadır; CODA'nın farklılaşan işitme durumu ebeveynlerine dair sorumluluklar üstlenmesi için yeterli midir; işiten çocuklar işitme engelli toplumsal hayatına uyum sağlayabilmekte midir ya da sağlamayı tercih etmekte midir gibi çalışma dahilinde de ortaya çıkan bulguların altındaki süreçleri görmemizi sağlayacak sorulara cevaplar aranabilir ve bu yönde yapılacak çalışmalara ihtiyaç vardır.

Kaynakça

- Arık, E. (Ed.). (2016). *Ellerle Konuşmak: Türk İşaret Dili Araştırmaları*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Brackenbury, T., Ryan, T., Messenheimer, T. (2005). Incidental word learning in a hearing child of deaf adults. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 11(1), 76-93.

- Buchino, M. A. (1993). Perceptions of the oldest hearing child of Deaf parents: On interpreting, communication, feelings and role reversal. *American Annals of the Deaf*, 138 (1), 40-45.
- Bulut, L. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği Elkitabı*. Ankara: Özgüneliş Matbaası.
- Cabassa, L. J. (2003). Measuring Acculturation: Where We Are and Where We Need to Go. *Hispanic Journal and Behavioral Sciences*, 25(2), 127-146.
- Carty, B. (1994). The Development of Deaf Identity. In *The Deaf Way: Perspectives from the International Conference on Deaf Culture*, (Ed.) Carol J. Erting, Robert C. Johnson, Dorothy L. Smith, and Bruce D. Snider, (p. 40-43). Washington, DC: Gallaudet University Press.
- Creswell, J.W. (2007). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- “CODA FAQs”. (t.y.). Children of Deaf Adults Inc. Erişim Tarihi: 4 Ekim 2017, <https://www.coda-international.org/codafaq>
- CODA Info Pack. (2005). CODA International. <http://www.coda-international.org>.
- Demiröğen, İ. (2016). *Türk İşaret Dili: İşaret Dili Genel Özellikleri*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Fischer, L. C. ve McWhirter, J. J. (2001). The Deaf Identity Development Scale: A revision and validation. *Journal of Counseling Psychology*, 48(3), s. 355-358.
- Gerich, J. ve Fellingner, J. (2011). Effects of Social Networks on the Quality of Life in an Elder and Middle-Aged Deaf Community Sample. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 17(1), 102–115.
- Glickman, N. (1996). What is culturally affirmative psychotherapy? In N. Glickman & M. Harvey (Eds.), *Culturally affirmative psychotherapy with deaf persons*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hall, N. ve A. Robinson. (1999). *Language Brokering Behaviour of Young Children in Families of Pakistani Heritage*. www.esri.mmu.ac.uk/resprojects/brokering/articlesz.php
- Hall, N. ve Guéry, F. (2010). Child Language Brokering: Some considerations. *mediAzioni*, 10, <http://mediazioni.sitlec.unibo.it>, ISSN 1974-4382.
- Hintermair, M. (2007). Self-esteem and Satisfaction With Life of Deaf and Hard of Hearing People A Resource Oriented Approach to Identity Work. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 13(2), s. 278–300.
- İşitme Engellilik ve Sessiz Dil Paneli. (2013, 18 Aralık). Facebook içinde [Etkinlik Sayfası]. Erişim: 27 Ocak 2014, https://m.facebook.com/events/235966316563193?_ft_
- Kemaloğlu, Y. K. ve Kemaloğlu, P. Y. (2012). The history of sign language and deaf education in Turkey. *Kulak Burun Boğaz İhtisas Dergisi*, 22(2), 65-76.

- Kocadaş, B. (2006). Kültür ve Medya. *Journal of Human Sciences*, 1(1). <https://j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/86> adresinden erişilmiştir.
- Leigh, I. (2009). *A Lens on Deaf Identities*. Oxford University Press.
- Levinger, M. ve Orlev, L. (2008). What Deaf Parents “Hear”. *The Journal Of International Social Research*, 1(4), 413-430.
- Malik, S. ve Jabeen, T. (2016). Role Playing and Extraversion in Hearing Children of Deaf Parents. *Sci. Int. (Lahore)*, 28(3), 2915-2919.
- Maxwell-McCaw, D., Zea, M. C. (2010). The Deaf Acculturation Scale (DAS): Development and Validation of a 58-Item Measure. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 16(3).
- Mitchell, R.E. ve Karchmer, M.A. (2004). Chasing The Mythical Ten Percent: Parental Hearing Status of Deaf and Hard of Hearing Students in The United States. *Sign Language Studies*, 4 (2), 138-163.
- Moroe, N. (2013). *The Experiences of Hearing Young Adults Growing up in Deaf-Parented Families in Guateng*. Yüksek Lisans Tezi, Master of Arts in Audiology in the Faculty of Humanities, University of the Witwatersrand, Johannesburg.
- Pizer, G., Walters, K. Meier, R. P. (2012). We Communicated That Way For a Reason: Language Practices and Language Ideologies Among Hearing Adults Whose Parents are Deaf. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*.
- Preston, P. (1994). *Mother father deaf: Leaving between sound and silence*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Schmitt, S. S. N. ve Leigh, I. W. (2015). Examining a Sample of Black Deaf Individuals on the Deaf Acculturation Scale. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 2015, 283-295.
- Schowe, B. M. (1979). *Identity Crisis in Deafness*. Scholar Press.
- Seven, Y. ve Göl-Güven, M. (2016). Bir Dil İki Dünya: Sağır Anne Babanın Çocuğu Olmak. E. Arık (Ed.), *Ellerle Konuşmak: Türk İşaret Dili Araştırmaları* içinde (s. 389-410). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Singleton, J. L., ve Tittle, M. D. (2000). Deaf Parents and Their Hearing Children. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 5, 221-236.
- “Tarihçe”. (t.y.). Türkiye Sağırlar Milli Federasyonu. Erişim Tarihi: 25 Eylül 2017, <http://www.tsmf.org.tr/tarihce/>
- TDK. (t.y.). Türk İşaret Dili Sözlüğü. Erişim: Kasım 2017, http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=264

TÜİK. (2011). *Nüfus ve Konut Araştırması*.

“Türkiye’de 2012 Yılına Kadar Yapılmış Engellilik Çalışmaları Üzerine Bir Derleme”. (t.y.). Hacettepe Üniversitesi, Engelliler Araştırma ve Uygulama Merkezi. Erişim: 27 Ocak 2014, <http://www.engelsiz.hacettepe.edu.tr/derleme.shtml>

Weinberg, N., Sterrit, M. (1986). Disability and Identity: A Study of Identity Patterns in Adolescents with Hearing Impairments. *Rehabilitation Psychology*, 31(2).

Between Two Worlds: Identity Development of Children of Deaf Adults (CODAs)*

Furkan ERDOĞDU**

Ela ARI***

Firdevs Melis CİN****

Abstract

In this article, it is aimed to examine and analyze the development of the CODA (Children of Deaf Adults) identity of the hearing children of deaf adults as a result of their family and communication experiences. For this purpose, semi-structured interviews with 4 female and 7 male CODA were conducted. Findings in interviews were collected under the sub-categories of “Social Differentiation and Biculturalism”, “Sign Language” and “Parental Responsibility and Role Reversal” with the theme, “CODA Identity”, which includes the experiences that shape CODA identity development. As a result of the research, it was found

---

* This work was prepared under the guidance of Asst. Prof. Ela Ari and Asst. Prof. Firdevs Melis Cin, based on the findings of Furkan Erdogdu’s master thesis, “Between Two Worlds: Family and Communication Experiences of Children of Deaf Parents (CODAs)”.

** Res. Asst., Department of Psychology, Faculty of Arts and Sciences, Kırklareli University.

E-mail: furkan.erdogdu@klu.edu.tr

*** Asst. Prof., Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, İstanbul Commerce University. **E-mail:** eari@ticaret.edu.tr

**** Asst. Prof., Department of Educational Research, Lecturer in Education and Social Justice, Lancaster University, UK. **E-mail:** m.cin@lancaster.ac.uk

Received: 18.12.2017 - **Accepted:** 19.02.2018

that CODAs followed three patterns in the development of CODA identity: Positioning themselves between two cultures and developing a bicultural identity; identifying themselves by the deaf culture and identification with the deaf identity; and identifying themselves as CODAs and accepting CODA identity as a social group identity.

Keywords: CODA, Family, Deafness, Deaf culture and society, Identity, Biculturalism and bilingualism.

Introduction

The CODA term, which is an abbreviation for “Children of Deaf Adults”, is used to describe children raised by one or more deaf adults. Within this definition, people referred to as CODA is not deaf; and CODA term does not only include people with parents whose parents are deaf but also people who are raised by any individual with deafness (“CODA FAQs”, n.d.). The statistics revealed by different studies show that deaf individuals have a large percentage of parents who can hear and 90% of these individuals have children who can hear (Levinger and Orlev, 2008; Mitchell and Karchmer, 2004). This situation of deaf parents is described by Levinger and Orlev (2008) as the quiet island in the middle of the sound sea. Deaf society, in which deaf parents are included, has its own language and cultural characteristics, unlike other disability groups; it includes a wide range of individuals in terms of the disability, from individuals with a severe hearing loss to hearing children of deaf parents. However, rather than the level of hearing impairment of these individuals, their usage of sign language and feeling of belonging to the deaf community, and their beliefs, attitudes, and behaviors (Singleton and Tittle, 2000). Here, CODAs are individuals who fall between the deaf world and the hearing world whose culture is dominated by voice.

When looking at CODAs’ family typologies; there may be parents where both parents are deaf and or other families that have family members who use sign language in family communications, and there may be families where one parent is deaf, and the other parent is not, but both have sign language. Apart from these, both parents may be deaf but have verbal language skills, do not use sign language, and do not position themselves in deaf culture (Children of Deaf Adults [CODA] International, 2005). The most common family type in the families of CODAs is the family in which both parents are deaf and use sign language for communication and children are expected or trained to grow with the sign language (Preston, 1994). At this point, the prospect of parental expectati-

on of sign language usage from CODAs and intra-family sign language usage and tendencies are important variables for the development of CODA identities.

When we look at the studies conducted towards the deaf people and CODAs in Turkey, it is seen in the study conducted by Hacettepe University Disabilities Research and Application Center with the content “the conditions of being disabled and disabled individuals” that there is no study towards CODAs (“Compilation of Disability studies in Turkey Until the Year of 2012”, n.d.). In the works carried out in 2012 and after, apart from an article entitled “A Language Two Worlds: Becoming a Hearing Child of Deaf Parents” written by Seven and Göl-Güven (2016), there is no work in the literature directly examines CODAs.

This study aims to examine CODAs’ intra-familial experiences, the communication-based roles that they undertake within their families and society the identities, their social and cultural belongings and their identity they construct on the basis of their identities.

Deafness and Codas

Deaf Culture and Identity

Schowe (1979) proposed that deaf people follow three patterns of adaptation to deaf identity; (1) ones not relating to and communicating with the hearing individuals; (2) ones that exist in the hearing world and refuse disability situations; (3) ones that are in-between these two cultures. Breda Carty (1994) lists the developmental stages of deaf identity as follows; (1) Confusion, (2) Irritation / accusation, (3) Research, (4) Identification / rejection, (5) Indecision, (6) Acceptance (or non-acceptance).

There are two different approaches to debate on deaf identity development. First of these approaches (Glickman, 1996) treats deafness as a “racial” situation and the second approach treats deafness as a biological “disability” (Weinberg and Sterrit, 1986). Deaf Identity Scale, developed by Weinberg and Sterrit (1986) centered on the disability situation, measures the ratio of deaf individuals expressing themselves as hearing impaired, hearing or dual, and shows that most of the deaf people express themselves to belong to the “dual” identity. In the Deaf Identity Model, which focuses on the deafness as a racial situation, an identity classification is made (i) bi-cultural, (ii) immersed, (iii) culturally hearing, (iv) culturally marginal (Glickman, 1996). These classifications seem to

be basically an effort to make sense of how deaf people position themselves in and between the deaf and hearing society through their life experiences. It is not a single identity for the deaf, but the nature of participation in social life, personality traits and education and working in everyday life are the determinants of these identities (Sheetz, 2004).

In Yael Bat-Chava's work on social identity paradigm (2000), a questionnaire survey was conducted on participant language usage, attitudes towards deaf people, and interaction rates among deaf individuals, and he found that a third of the respondents identified themselves as culturally deaf. Apart from this, the four quadrants are the ones that perceive themselves as hearing culture, and the most crucial determinant of this is the perception and attitudes of the society towards the deaf (Akt., Leigh, 2009, pp. 32-34).

According to TUIK's researched conducted 2011, "Population and Housing Research statistics", the percentage of deaf and hearing aid usage, including implantable constitutes 1.1% of Turkey's population. In this case, the deaf community within the society in Turkey can be addressed as a "minority". However, in Turkey, the studies carried out in this area rather limited, despite the fact that deaf acculturation was taken as the subject in many studies abroad (Fischer and McWhirter, 2001; Hintermaier, 2007; Gerich and Fellingner, 2011; Schmitt and Leigh, 2015). The term of acculturation has been used over the years to express changes in cultures that are involved in a dominant culture, not for situations where both groups are affected (Cabassa, 2003). The "Deaf Acculturation Scale" was developed in 2010, based on the lack of the Deaf ID Scale and the Multi-Dimensional Acculturation Scale, in order to determine the level of acculturation of deaf people, starting with the concept of deaf culture and discussions. This scale, which consists of 58 items, was applied to 3070 people on the Internet, data were obtained about the positioning of people in hearing culture or deaf culture (Maxwell-McCaw and Zea, 2010).

When we look at Turkey, one of the most critical developments in the issue of deafness and sign language is that the Turkish Sign Language Dictionary has been put forward as a result of the joint efforts of the Ministry of National Education and the Turkish Language Association (TDK, n.d.). The other significant milestones of the issue of deafness and sign language in Turkey can be listed as, (1) the establishment of the first deaf school in the name of the Yıldız Sağırlar Okulu in 1902 with both sign language and verbal education, (2) the ban of usage of sign language in deaf schools in 1953. From the date of 1953, having

sign language or verbal language in the deaf schools as the tool of education have been discussed (Demiröğen, 2016). However, the situation and discussions since the ban of sign language in deaf schools in 1953 seem to be failed in practice; it is stated that only one-third of the people who have been educated in verbal language can speak the language of speech. As a result of the researches, it is stated that 70-75% of deaf adults use sign language, only 10% speak deaf language despite the applications that force the deaf to learn the spoken language (Kemaloğlu and Kemaloğlu, 2012).

CODA Identity

In this study, the analysis of the identification processes, which are characterized by the use of differentiated position acquisitions, family, communication experiences and sign languages depending on the duality of CODA, constitutes the central question of the research.

In-betweenness and CODA Identity

CODAs are grown in the deaf community because of the deafness of their parents while they are in the hearing and speaking world because of the absence of hearing impairment. CODAs experience deafness in two ways: as a negative factor and condition they establish with the hearing world and experience as a disability; the experience that they treat their parents as a cultural minority through their relationship with them. At all of these stages, CODAs are in a “coexistent” and “between” position within two cultures (Preston, 1994). Situations in which “coexistence” and “betweenness” and CODAs experience a cultural minority of deafness, and their experience as a result of this experience, are determiners in shaping the CODA ID and allow the CODA identity to be treated as a social identity.

CODAs and Sign Language Usage

In sign language usage of CODAs, a bridge mission can be loaded to CODAs between parents and the outside world. This mission and situation, which also emerges in communities where children grow up in bilingual families, is described as “language brokering” (Hall and Robinson, 1999; Hall, et al., 2010). In addition, while the oldest child in the family generally undertakes the role of language brokering, it is seen that girls are more likely to play this role than

boys, even if the girl is younger (Preston, 1994).

Except for studies that demonstrate the language-mediated role of CODAs in their sign language usage, some studies have also shown that CODAs' propensity to use sign language may vary. The work by Pizer, Walters, and Meier (2012) introduced a new debate on CODAs' usage of the sign language and examined the variables behind the choice of sign language in situations where CODA socially responded to the concept of "language ideology" (p. 3).

Role Reversal

CODAs can feel the responsibility of their deaf parents, and parents can expect their children to fulfill this responsibility by being aware of this responsibility. This situation is expressed as "role reversal". In this communication, the most basic difficulties and problems faced by CODA are; (1) being burdened, (2) the problems experienced in telling the meaning underlying what is being said, (3) the differentiated life experiences of parents and children (Buchino, 1993). A study looked at the impact of CODA on characteristics of the role changes originating from brokering situations. In the results of the study; it was seen that the themes of "extrovertness" and "acting with the sense of responsibility", such as being supportive, being close to nature, being sociable and being open to communication, were highlighted. As a result, roles played by CODA and family experiences in early development also directly influence developmental characteristics (Malik and Jaben, 2016).

Method

In this study, it is aimed to understand the development of CODA Identity in relation to the family experiences of CODAs and the role they play in the sick society. For this purpose, the research question was determined from the studies in the literature:

- o How do CODAs experience deaf society and culture that they live in because of their parents? How do these experiences affect the identity states and identifications?

Data Collection Tools

The interview questions were collected from the Family Assessment Scale (Bulut, 1990), Deaf Identity Scale (Weinberg ve Sterrit, 1986) and Deaf Acculturation Scale (Maxwell-McCaw and Zea, 2010). Apart from the interview questions,

participants were asked additional questions according to their explanations.

Population and Sampling

The population of the research is formed by the CODA adults who live in Turkey and whose parents are deaf. Semi-structured individual interviews were conducted in 4 different cities including Istanbul, Ankara, Kocaeli, and Edirne with a sample group consisting of 11 participants, 4 women and 7 men, aged between 21 and 52.

Table 1: Sample Group: Demographic Characteristics

Participant	Gender	Age	Occupation	City	Educational Level	Marital Status	Living with their parents	Number of Siblings
K1	Male	31	Business Manager	İstanbul	High School	Married	Yes	3
K2	Female	21	Sign Language Interpreter	İzmit	High School	Single	Yes	0
K3	Female	39	Sign Language Interpreter	İstanbul	High School	Married	Yes	2
K4	Female	40	Sign Language Interpreter	İstanbul	High School	Single	No	1
K5	Male	30	Sign Language Interpreter	Ankara	High School	Married	No	1
K6	Male	25	Sign Language Interpreter	Ankara	High School	Single	Yes	1
K7	Male	38	Sign Language Interpreter	Ankara	High School	Single	No	1
K8	Male	23	Psychologist	İstanbul	College Graduate	Single	No	1
K9	Male	52	Sign Language Interpreter	İstanbul	Secondary School	Married	Yes	0
K10	Female	21	Student/ Sign Language Interpreter	İstanbul	College Student	Single	No	1

K11	Male	46	Sign Language Interpreter	Edirne	High School	Single	Yes	1
-----	------	----	---------------------------	--------	-------------	--------	-----	---

---

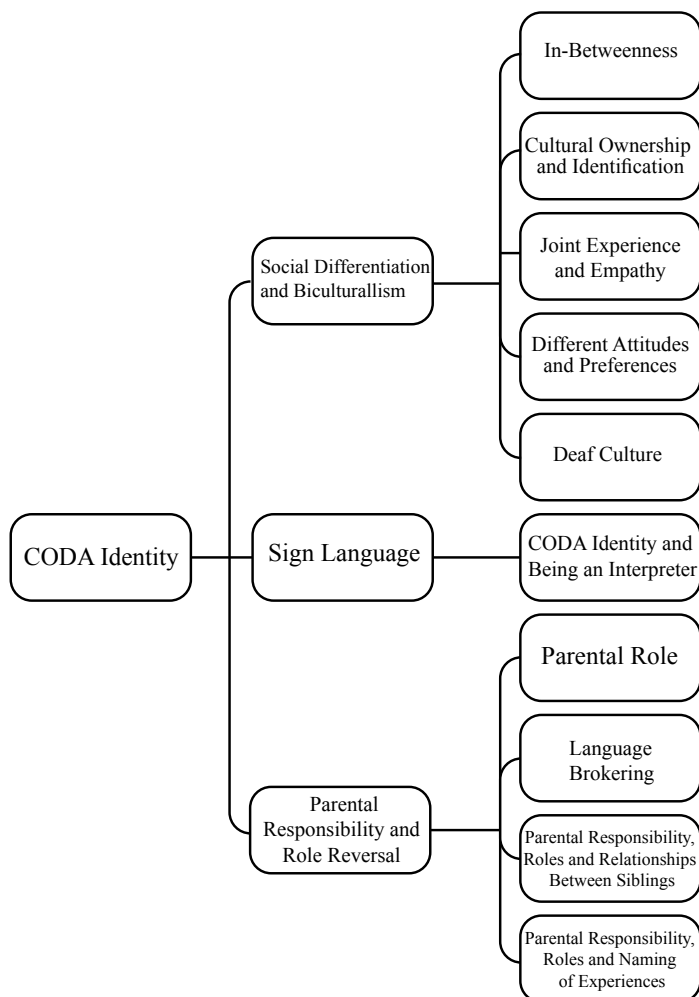
Analysis of Data

In this study, Phenomenological Analysis Method was used in the determination of the research question, in the formation of the interview questions, in the analysis of the data and the interpretation of the findings (Creswell, 2007). In this study, it is aimed to understand the identity developments related to the family and communication experiences of CODAs.

In the interviews, the subjects and expressions of the participants were coded by the open coding method according to the related concepts. The internal consistency and external consistency principles are taken into account in the coding phase and the designation of the themes (Figure 1).

Figure 1: Data Encoding: Themes and Categories

Results

CODA Identity

CODAs experience an identification process where they begin with the acceptance of their parents' deafness, and after that they continue with the acceptance of the roles they play, duties they fulfill and the responsibilities they undertake and finalizes with the identification that starts with the ongoing questioning of both cultures that ends with choosing one or both. CODAs can follow a development process similar to deaf people in terms of identity development (Carty, 1994).

“I was ashamed, I was really embarrassed for a while. Like I said, the kids are so cruel, they say all the things directly and they can hurt you. Life is like that, you are going to take such a step in the moment you are shy. Yes, that’s why I had times when I questioned why my parents were deaf, but my teachers have motivated me so well in this regard, no need to be embarrassed. Look, you are their hand, ear, mouth I said to myself and recovered myself” (K4-43)

Social Differentiation and Biculturalism

The definitions of the two different worlds and bi-cultural experience in the CODA statements (Glickman, 1996) point to a kind of social differentiation process of themselves and of the deaf.

“I feel like a deaf. Why, because I believe they are a different world. (...) I always feel like a deaf because we grow up in a deaf society.” (K4-19)

In-Betweenness

The participant explains her own bicultural and bi-identified life experience in a “dialectic” way (Preston, 1994), indicating a significance and value attribution to this situation of biculturalism shows that the individual identifies himself/herself with the CODA identity as a social identity.

“(…) we are individuals but before you started recording I said that we are the individuals stuck between two cultures. Why are we squeezed between two cultures; there are two societies, deaf society, speaking society, you are in the middle of both. You are always in charge of the bridge. (...) Think of it like that, CODA yes, I know it, I learned fifteen years ago, but I’ve learned that it’s very important for the last five years” (K4-33)

Participant-4’s expressions point out that CODAs provide the opportunity to address a third group of cultural interaction with other identities and other cultures, as a result of the dialects of the CODA, bilingual developments, and certain characteristics of their social interaction.

“ There is a different language, no language, there are two languages yes, but that is also a difference, culture. Being bilingual is also a culture, not just a culture to know English but of course both of my mother tongue. As both the Turkish and the sign languages are both the native language, I am now creating a culture.” (K4-35)

Cultural Ownership and Identification

Some CODAs see themselves as part of deaf society, establish an emotional identity, and have some belonging to the deaf community.

“There is a feeling in us that says that. Either I do not know other friends think the same thing, but I say my own words; I feel like them automatically because I am in them. (...) I myself feel like I’m a deaf. I am also happy to be so.” (K11-33)

In relation to sign language usage, CODA’s identity development appears to be a process that cooperates with the feeling of being a part of deaf culture and being accepted by deaf culture (Preston, 1994).

“Some people (deaf) call me a deaf. I say I speak, they do not believe. There is a situation like this. You will say why, you use your sign language very well, and he sees you as someone like them. I see myself like them. Yes, I do not have any difference. I see it that way. I am them, I say so. (...)” (K9-36)

As Preston (1994) suggests, the state of rationality position some CODAs to make a choice between the two cultures, while some CODAs do not have such a preference. Participant-3 positions herself between both cultures functionally through the duties and responsibilities, she only undertakes without making a choice between the two cultures.

“There is no difference for me, I can communicate with them in the same way as I do with others. But the positive side of this is that the deaf person is happier with me. So deaf person is consulting something, consulting very simple things. (...) So I am useful to them.” (K3-21)

Joint Experience and Empathy

CODAs describe themselves biologically different from deaf people within a social differentiation process. They also describe themselves different from “normal speaking people” because of their bilingual and bicultural development. And this makes it possible for us to address CODAs under a social identity.

“I think I don’t spend a lot of time with them, people who normally speak. I can give an example; in high school I thought my friends were different. I am a different person. (...)” (K2-30)

In addition, some participants state that they are looking for a naming, description, and therefore a social identity before they encounter CODA term and usage.

“And how shall I say, may be the term, CODA, which describes who we are, has a 15 year of a history in Turkey. Because, before the CODA term, we said what we are. We were curious about how being CODA addresses us and how it is addressed. Later, when this phrase was settled and we learned what it was, we were finished with those contradictions.” (K11-24)

An emotional identification is developing through the co-existence of CODA’s experiences among themselves. This partnership and identification reveal the identity of CODA as a group identity.

“Now my family is deaf. For example, (...) I have a friend and his/her family is deaf. And I have another friend in Ankara (...) and his/her family is deaf. Now when we meet as three friends we can talk about the same topic. Because it’s always the same. Our own association has a slogan; “We are the fate fellow”. (...) There are different attitudes in the same event, there are different reactions. But whatever happens, the same things happen in every CODA family.” (K4-25)

Different Attitudes and Preferences

All CODAs do not adopt to the situation of their parents, which can cause differentiation in the development of identity.

“Because some of my CODA buddies’ parents are deaf, I saw that they went the wrong way because they did not care enough. I saw some CODAs’ embarrassed by their parents. I saw that some CODAs really took care of their parents and got them completely. As we see them, some of us have given us incomplete notes. We said that we had to be done somewhere, we had to complete them, and rightly, we had an association with seven of my friends (...)” (K4-34)

Deaf Culture

CODAs prefer the usage of deafness, while parents call their experience of deafness as a cultural minority group. The use of the deaf word, which also points

to social awareness of the deaf community, allows the CODA Identity to be considered as a variable in its development.

“There are two groups; when someone is deaf, the main language is the sign language, people think it is a culture and a minority group. Only the communication methods and the channels are different. There is also a group of hearing impaired people; I see it as a medical approach. That is why the hearing aid does not fulfill its duty. But in a way I can define people who are going to Turkish life like this. For the deaf, a minority group, a culture group, a different language, a mass which is a different language from Turkish, I can say that.”(K7-14)

Sign Language

The motivations for choosing sign language, positioning itself within that culture, the differences in CODA individuals' sign language preferences, i.e. language ideologies (Pizer, Walters and Meier, 2012) determine CODA identity. Sign language usage can be different even between two CODA siblings who grow up in the same family.

“(…) For example, there is my brother who I just mentioned, but he does not communicate with too much with deaf people, for example, when the guests come to the house, he is immediately drawn to his room. Since I was a child, since the time I could say my own name I remember being with them all. (…)”(K5-23)

CODA Identity and Being an Interpreter

Parents have an effective on CODA's approach to sign language, and even encourage their children to choose sign language interpreting as a profession. This finding overlaps with Pizer, Walters and Meier (2012) which points out that families are the determinants of sign language usage. Identification established with the profession is also one of the determinants of the ownership of culture, shaping of social circles and relations.

“(…) for working in the field of deafness, for working in this field, for being an interpreter, and for being an instructor. I also said at the beginning that my dad was president of an active civil society organization and I worked hard with him and I really liked working in this field. but I'm in contact with them for my work. But because I love my work, naturally they are my friends too.”(K7-11)

The inadequate number of sign language interpreters in Turkey results in the sign language to be frequently discussed by CODAs. This results in the establishment of an identification between the CODA identity and the profession of interpreters.

“At this time in general there are professional problems, career problems. (...) Because the current time points to it, this is what the CODA individuals are mostly talking about, the state, the legislation, the employment in this area, the need for people who know sign language, this is the profession of sign language interpreting.” (K7-18)

Parental Responsibility and Role Reversal

CODAs feel the responsibility of their parents in their daily life experiences (Buchino, 1993). The roles that can be divided into two roles, “parenting role” involving intra-family roles and “language brokering” role emerging as a bridge between the deaf and the hearing world.

Parental Role

“Ownership” can be thought to be one of the roles that is related to the parenting role, which emerges as a result of feeling the parental responsibility.

“For example, we’re living together now, I’m thinking, and I cannot imagine that my mother lives a street away from me. This would disturb me a lot, it does. Her security, peace (...) She is still the same thing for me as my daughter. My daughter is 3,5 years old, she needs everything from me.” (K1-21)

The “protection” role that the CODAs have about their parents can be seen directly related to the social problems such as the lack of awareness towards deaf people in the society, the negative attitudes towards deaf people, or the existence of people that can misuse the factor of them being deaf.

“In the way that my father worries about me, I worry about him as if he is my child, my father and mother are my children. When they go to the hospital, I get worried as whether they’ll experience problems there, or an ill-intentioned person try to deceive them.” (K8-25)

CODAs undertake the “negotiator” role when there is disaccord in between the family and when there are communicational conflicts.

“In these cases, I act as the gatherer, connector, or the one that tries to fix things.” (K8-15)

CODAs take an active role in the intrafamily decision processes.

“In fact, since our childhood they usually leave us the decision-making because we are children who can hear. Actually they listen to us very much, so there is such a thing in our societies says that the head of the house is the father or something. We are totally the opposite of the case, the house reign is us, we are the one who is pulling all the work of the house.” (K5-03)

Parents have an expectation that CODAs should take responsibility for “problem solving” in solving daily problems in crisis situations that occur for different reasons.

“It’s important, they want us right next to them, and they are waiting for us to weigh off their minds, they will come and consult us anyway, in any kind of health problems, economic problems... We are the first people to consult in the situations you are talking about.” (K5-09)

Language Brokering

Acting as a bridge between the hearing world and the deaf world begins with the recognition of CODAs as a role of translators by the time they first speak with acquisitions of signs (Hall and Robinson, 1999, Buchino, 1993, Subha Malik and Tahira Jaben, 2016).

«As I explained, since we are, from the beginning, describing everything to parents, parents, and experiencing all kinds of difficulties, since I have a responsibility since childhood, as I have just mentioned, we are helping many deaf people. « (K5-24)

Regarding the role of language, the most common responsibilities that can be seen in the expressions of CODAs are the fact that following the procedures in their parents’ illnesses and ensuring that the communication between the doctor and the parent is healthy.

«(...) Here is their hand, foot, tongue, ears, and everything that you have to go with them everywhere you go, they cannot get it done without you. You are taking responsibility, you are telling him, you are telling him, you are talking to him, you are trying to communicate, you are a vehicle, you are a kind of interpreter.« (K9-24)

It emphasizes that for the participant-7 language works as a provider of cultural integration directly between the two cultures

“I am already trying to provide this integration (...)” (K7-12)

Parental Responsibility, Roles and Relations Between Siblings

Being the first child of the family makes the person the one in the family that shares parents' experiences more. (Preston, 1994).

I mean, I usually do this, that is to say, with neighbors, relatives and teachers in our life, with the responsible supervisors of my father at work... (...) Here, as I'm the first child, everything was going through me. " (K7-05)

In addition to the responsibility of their parents, the older siblings assume the responsibility of the younger siblings. This responsibility, which the older children feel more intensely, is shared among the siblings by the growth of their younger brothers and sisters.

"I do not need to look at it, everything can happen at any moment, I may have to go to another city, and the younger one takes little responsibility, not as much as me, I am doing these things so that you can rest your burdens when you face bigger problems. I am trying to put in charge, because I am the older brother, so I push it a little more." (K6-05)

Parental Responsibility, Naming Roles and Experience

The burden of experiencing the responsibilities felt by the CODAs, the problems experienced in transferring the underlying meanings of the contents expressed, and differentiated experiences of CODAs and their parents, which is expressed by Buchino in his work, can be seen in the participants' statements (1993).

"In other words, I can say that we cannot live our childhood, that is why we have not been able to live, we have been worn out, every time we have been dragged into them without seeing much of our childhood. (K9-06)

Conclusion and Discussion

In this study, we investigated the determinants of identity acquisition processes and identity acquisitions in relation to deaf culture and identity and the experiences of CODAs in the literature in terms of family and communication experiences of CODA. As a result of the research, three different patterns of identity development can be cited on the basis of awareness of the roles and responsibilities biodiversity and bilingualism experienced by parents of CODAs:

- Self-positioning between the two cultures and the development of identity

depending on this situation,

- Identification of feelings and deaf identity of deaf cultures,
- Identification and acceptance of CODA ID as a social identity and group identity.

In addition, as one of the original findings of this work on CODA Identity is that the result of CODAs' bilingual development and their social interaction with both cultures results in building a third culture intertwined with two cultures and other identities.

Turkey and Turkish society in the context of expression "deaf" to use the words adopt the culture of the deaf and CODA emerges as a variable in an identity development in this direction. Namely; experience as a cultural minority group of deaf causes participants to make a distinction between deaf and deaf culture. In this case, participants state that hearing impaired is a medical definition that can be explained by biological reduction, but emphasizes the need for a deaf society and a definition of the cultural heritage to be expressed as "deaf society" or "deaf culture".

In another important finding emerged in the context of Turkey, besides the problem of not having an organized structure for CODA individuals, differentiation of educational opportunities, deaf to be guiding their career choices of parents, the number of the lack of sign language interpreters in Turkey, the state's and society's hearing from the disability culture, CODAs' exposure to prejudice and motivations to combat negative attitudes, and CODA, which seem to be effective in choosing sign language interpreters as a profession, have reached the conclusion that they have identified an identity between sign language interpreting and CODA ID because of such circumstances.

In relation to the role of parenting, CODAs have also been found to have felt the responsibility of their younger siblings, and to take on the role of a parent in this regard. However, gender differences among brothers in the findings of Preston (1994) were not found in this study. Apart from this, the sharing of responsibilities in families with more than one child also emerged as a result of analysis as another finding.

Although all CODAs participating in this study have previously heard the term CODA and have identified themselves as CODA, this is one of the limitations of the study because it also facilitates the emergence of the resulting data while at the same time limiting the diversity of the sample.